

Baráth Magdolna

„Mi igen is büszkék vagyunk az Államvédelmi Hatóság harcos munkájára”

**Részletek a rendőrség forradalom utáni átszervezéséről tartott értekezlet
jegyzőkönyvéből**

Annak ellenére, hogy az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) megszüntetésére *de jure* már 1953 nyarán sor került, a köztudatban, de még a korszakkal foglalkozó történeti munkák egy részében is tartja magát az a vélemény, hogy az Nagy Imre 1956. október 28-i rádióbeszéde nyomán történt meg.

Miután a Szabad Kossuth Rádióban 1956. október 28-án 17 óra 25-kor elhangzott nyilatkozatában Nagy Imre bejelentette, hogy a „rend helyreállítása után egységes, új államrendőrséget szervezünk és az Államvédelmi Hatóságot megszüntetjük”, a „hatóság” testületileg szétesett, egyes tagjai „illegálisba vonultak”, mások a karhatalomban vállaltak szerepet, vagy a szovjet csapatokhoz csatlakozva vettek részt a forradalom leverésében, résztvevőinek felkutatásában és őrizetbe vételében.

1956. november 4-e után a szovjetek hathatós támogatásával titokban azonnal megindult az államvédelem újjászervezése. (Ehhez állítólag a párt és a kormány egyes vezetői részéről is támogatást kaptak, Kádárék azonban nyíltan nem vállalhatták ezt a népszerűtlen feladatot.) Az egykori alkalmazottak mind vidéken, mind a fővárosban aktivizálódtak. A volt ávéhások az első pillanattól kezdve szorosan együttműködtek a szovjet katonai (és/vagy államvédelmi) egységekkel és a legfontosabb feladatuknak Budapest „megtisztítását” és az operatív munka megkezdését tekintették.¹ Több száz személyt vettek őrizetbe, akiknek módszeres kihallgatását is megkezdték.

Az egykori államvédelmi beosztottak reaktiválódása komoly fejtörést okozott a Kádár-féle vezetésnek.² A kormány már 1956. november 7-i első ülésén foglalkozott az ÁVH vidéki újjászervezésének kérdésével is. A testület az újjászervezés megtiltásáról döntött azzal, hogy a volt államvédelmi beosztottakból „minimális létszámot a rendőrség keretén belül egy osztályba szervezzenek be”, és egyúttal az erre vonatkozó rendelet kidolgozásával Münnich Ferencet bízta meg. A kormány első ülését követően az 5003/1956. (XI. 7.) BM számú rendeletben Münnich megtiltotta az egyes vidéki államvédelmi szervek visszaállítását és működését.³ Tudomásunk szerint a rendelet hivatalos lapban nem jelent meg, annak tartalmát az érintettekkel a Belügyminisztérium központi ügyelete útján ismertették. A rendelet „a kormány tilalma ellenére” felállított államvédelmi szervek megszüntetéséről beszélt, de hogy ilyen tiltó rendelkezés született, az csak e rendelet 1 §-ából derül ki. A 2. § az államvédelmi feladatok ellátásának kérdését szabályozta, amennyiben azt a rendőrségen belül, szervezeti és hatásköri elkülönülés nélkül tartotta szükségesnek megszervezni. Az Országos Rendőrkapitányság Központi Ügyeletének jelentései szerint a rendeletet november 14-ig minden megyei főosztályra eljuttatták, a fogadtatás azonban meglehetősen eltérő volt. Néhány megyében a rendelet végrehajtása nem ütközött nehézségekbe, és már november 12-én a befejezésről tettek jelentést, máshol a Minisztertanács rendeletéről tudomást sem véve a volt ÁVH-sok tovább folytatták a munkát.⁴

Kádár János az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága (IKB) 1956. november 11-i ülésén az államvédelmi szervezet megszüntetéséről hozott döntést a következőképpen kommentálta: „Vidéken egy sor helyen újra megalakult az államvédelmi [hatóság] a régi egyenruhával. Itt azonnal intézkedni kellett, mert a tömeg maga is kicsit ludasnak érzi magát.” A Kádár-kormány fő érdeke és célja mindazonáltal a fegyveres erők mielőbbi újjászervezése volt. Kádár ezen az ülésen amellet tette le a voksát, hogy a rendteremtésben elsősorban a saját erőkre kell támaszkodni. „Be kell küldeni a rendőrségre is néhány száz szilárdan a forradalom ügyéhez hűséggel viseltető kommunista forradalmárt, akik arra rendezkednek be, hogy esetleg esztendőig ezeken a posztokon kell szolgálniuk. [...] Meg kell mondani, hogy valójában forradalmi időket élünk, és forradalmi módszerrel is kell dolgozni” – mondta.⁵ Ugyanezen a napon elhangzott rádiónyilatkozatában ugyancsak bejelentette, hogy a kormány határozatot

hozott egyes minisztériumok és főhatóságok összevonására, ideértve a „volt Államvédelmi Hatóság felszámolását elrendelő belügyminiszteri végrehajtási utasítást is, amely már meg is jelent”.⁶ Münnich Ferenc a *Magyar Honvédban* november 12-én megjelent nyilatkozatában ugyancsak bejelentette az ÁVH megszüntetését.⁷

A fegyveres erők miniszterének 1956. november 19-én kelt 20-952/1956. sz. utasítása a kormány ÁVH-t feloszlató rendeletére hivatkozással az államvédelmi beosztottak 1956. december 1-ig történő elbocsátásáról rendelkezett. Az elbocsátáskor ki kellett fizetni részükre az addig esedékes illetményüket, továbbá egy havi illetménynek megfelelő végkielégítést, és az utasítás szerint azt követően semmilyen pénzügyi vagy anyagi ellátást nem lehetett részükre folyósítani. Az elbocsátás írásba foglalásakor a munkaviszony megszűnésének okaként a „felmondás a szerv részéről” megjelölését kellett alkalmazni, de az utasítás szövege mellett található elbocsátó irat szövegtervezetében az elbocsátás okaként már a szerv megszűnése szerepelt.⁸

A Kádár-féle vezetés szakítani akart az államvédelem 1956 előtti koncepciójával és gyakorlatával, különösen az 1949 és 1953 között alkalmazott módszerekkel. Az erőszakos szervezetekkel kapcsolatos konkrét döntésekről, s azon belül is a feloszlított államvédelmi szervek egykori munkatársaihoz való viszonyt illetően azonban magában a párt Ideiglenes Intéző Bizottságában (IIB) is vita folyt. Nemcsak a kezdeti éles viták hangneme változott meg, de a gyakorlati lépésekben is egyre inkább a megbocsátás szelleme érvényesült. Kádár János az IIB 1956. november 21-i ülésén már árnyaltabban fogalmazott: „szembe kell szállni azzal az elterjedt nézettel, hogy ÁVH-st sehol nem vesznek fel. [...] Mi feloszlátjuk az Államvédelmi Hatóságot, mert nem ér semmit, mert rossz módszereik voltak, [...] Minden beosztottját meg kell védeni, akik nem politikai nyomozó munkát végeztek. [...] A hatóság ne működjék, de a volt beosztott dolgozhat valahol.”⁹ A párt vezetése nem mert az általános közhangulattal szembeszállni, de az ülésen az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának vezetője, Czinege Lajos is hangsúlyozta: „A párt még nem nyilatkozott és félhivatalosan úgy is van, mintha ezt mi elfogadnánk. Ha így lesz, szétzavarjuk őket, nem lesznek meg azok az emberek, akik tűzön-vízen át kiálltak a pártért. Még ha most a hangulat miatt nem lehet ezt megtenni, akkor is biztosítani kell őket, hogy nem hagyjuk magukra.”¹⁰

Hasonló szellemben nyilatkozott az MSZMP megyei és budapesti kerületi elnökeinek 1956. november 27-i értekezletén Sós György, Budapest rendőrfőkapitánya is: „Senki nem kívánja vissza ennek a szervnek a működését.[...] A mi társadalmi rendünkben a jövőben is igen nagy szükség van államvédelmi politikai nyomozó munkára. Ezt bátran merjük kimondani. [...] Az ÁVH tagjait igazolás alá fogják venni, Budapesten és vidéken igazolják őket, kivizsgálják, hogy ki az az ÁVH tagjai közül, aki hibás az elmúlt politikában, aki felelős, ezek ügyében bíróság fog dönteni. A többi tagoknak, akikről megállapítják, hogy törvényteleniséget soha nem követtek el, tisztességes módon tudnak dolgozni, írást adnak róla, és a honvédségnél, rendőrségnél, állami szerveknél lehet őket alkalmazni. Ezeket az embereket [...] nem szabad hagyni kiközösíteni a társadalomból.”¹¹

1956. november 27-i keltezéssel jelent meg a kormány elnökhelyettese és a legfőbb ügyész 5004/1956. sz. együttes rendelete a volt államvédelmi szervek beosztottainak elbocsátásáról és tevékenységük felülvizsgálatáról. Ennek megfelelően a megszüntetett államvédelmi szervek beosztottait – tekintet nélkül arra, hogy milyen területen teljesítettek szolgálatot – a Belügyminisztérium állományából 1956. december 1-ig el kellett bocsátani és le kellett szerelni, s valamennyiüket felülvizsgálat alá kellett vonni. Ez utóbbi célja annak megállapítása volt, hogy az illető részese volt-e a megszüntetett államvédelmi szervek által elkövetett törvényteleniségeknek (hamis vallomások kikényszerítése, eljárások indítása és kezdeményezése koholt vádak alapján, törvénytelen fogvatartás, bántalmazás, internálás, kitiltás kezdeményezése, hivatali hatalommal való visszaélés stb.).

A felülvizsgálatok lefolytatására a rendőrség központi és területi szerveinél háromtagú bizottságokat kellett létrehozni, amelynek elnöke a budapesti, illetve a megyei rendőrkapitányság vezetője, tagjai pedig a Legfőbb Ügyész által kijelölt ügyészek és a helyi tanács végrehajtó bizottságának megbízottjai közül kerültek ki. A Belügyminisztérium központi szerveinél szolgálatot teljesített volt államvédelmi

állományú beosztottak felülvizsgálatára tíz bizottságot alakítottak. Elnökeinek és tagjainak kijelöléséről a fegyveres erők minisztere külön rendelkezett.

A felülvizsgálat eredményes lefolytatása érdekében a volt államvédelmi beosztottak addigi tevékenységére és magatartására vonatkozó anyagokat össze kellett gyűjteni; a sajtón keresztül adatszolgáltatásra hívták fel a lakosságot is. A felülvizsgálat lezárásának időpontját a rendelet a Belügyminisztérium központi szerveinél 1957. február 1-jében, vidéken 1956. december 31-ben állapította meg.¹² (A volt ÁVH-sok 1962-es KEB vizsgálati anyagaiban szó esik arról, hogy e felülvizsgáló bizottsággal párhuzamosan működött egy ún. „Különleges Bizottság” is; ennek megalakulásáról, összetételéről és működéséről azonban semmilyen információval nem rendelkezünk.)

A felülvizsgálati procedúrát érthető módon az állomány nem fogadta egyöntetű lelkesedéssel; egyesek szerint felért egy második felosztással, míg mások arra hivatkozva, hogy a törvénytelen eljárásokról az ÁVH-n belül is kevesen tudtak, elvileg igazságtalannak tartották a felülvizsgálatot, „hiszen Magyarországon eddig csak a fasiszta szervezetek voltak kollektív felelősség alá!”¹³ A feladat lebonyolításával Münnich Ferenc az Országos Rendőrfőkapitányság vezetőjét, Pócze Tibort bízta meg, aki a volt ávósok körében nem örvendett túl nagy népszerűségnek. A volt államvédelmisták között általános volt a hangulat, hogy „ne vizsgálják őket olyan zavarosfejű emberek, mint a rendőrség nagy többsége, akik fegyvert adtak az ellenforradalmárok kezébe, velük megalkudtak és ne olyan embert bízzanak meg a munka vezetésével, aki még az ellenforradalom után is uszított az áv. szerv dolgozóira.”¹⁴

A karhatalom szervezéséről az MSZMP IIB 1957. január 14-i ülésére készített jelentés már befejezett tényként említette a volt ávósok felülvizsgálatát, és ekkor már folyamatban volt a további munkára alkalmas személyek munkába állítása. Mivel az Intéző Bizottság úgy látta, hogy az újjászervezett rendőrség a „szakmai ismeretek” hiánya miatt nem képes kellőképpen megbirkózni az „ellenforradalom főbb központjai” felszámolásának feladatával, Fehér Lajos azt javasolta: az Intéző Bizottság foglaljon állást, hogy az ÁVH-s tisztek közül azok, akik nem voltak kompromittálva a koncepciók perекben, kerüljenek át a politikai rendőrséghez.¹⁵

A felülvizsgáló bizottságok csaknem a teljes korábbi ÁVH-s állományt igazolták. A Politikai Nyomozó Főosztály vezető posztjaira is zömében régi ávósok kerültek, csupán a kémelhárítás és a belső reakció elleni harc osztálya élén állt a párt által beküldött új ember (Hazai Jenő, illetve Hollós Ervin). A felülvizsgálat célja – mint azt az MSZMP Politikai Bizottságának 1957. december 17-i ülésére készített előterjesztés is elismerte – nem a volt államvédelmi állomány politikai és erkölcsi diszkreditálása, hanem az államvédelem legalizálása volt.¹⁶

A politikai rendőrség újjászervezésének pontos folyamata mindazonáltal nehezen követhető nyomon, ami részben a már említett spontán önszerveződés, részben a döntések pontatlan vagy késedelmes dokumentálásának következménye. A *Magyar Közlöny* 1956. november 12-én megjelent 93. száma tette közzé a Nagy Imre-kormány felmentése és az Elnöki Tanács (NET) 1956. évi 28. sz. törvényerejű rendelete¹⁷ mellett a kormány 1/1956. (XI. 12.) számú határozatát az államigazgatás egyes ágainak vezetésére. Münnich Ferenc, mint a fegyveres erők minisztere felhatalmazással rendelkezett a hozzá tartozó terület ideiglenes vezetőinek kinevezésére is.

Pócze Tibor 1956. november 19-én kiadott 14/1956. sz. utasítása az 5003/1956. (XI. 7.) BM számú rendelet 2. §-ának végrehajtását célozta azzal, hogy az államvédelmi szervek megszüntetésével az államvédelmi feladatok ideiglenes ellátását – a politikai nyomozó osztályok felállításáig – a rendőrség bűnügyi szerveinek hatáskörébe utalta, s ezt megismételte a november 28-án kelt parancs is.¹⁸ Ez azért érdemel külön figyelmet, mert míg Pócze parancsa csak később felállítandó szervről beszél, Mátyás László, a Politikai Nyomozó Főosztály vezetője, a főosztály 1957. február 1-ig végzett munkájáról készített jelentésében 1956. november 8. körüli időre teszi az Országos Rendőrfőkapitányság (ORFK) Politikai Nyomozó Főosztály és a Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) Politikai Nyomozó Osztálya szervezésének megkezdését, amelyet november végén a megyei rendőrkapitányságok politikai osztályai megszervezése követett. E szervek feladata a belső reakció elleni harc, ipari-közlekedési szabotázs-elhárítás, valamint az államellenes bűncselekmények vizsgálata volt.¹⁹

A szervezet felállítása jogilag valóban későbbi időpontra tehető. A Fegyveres Erők Minisztériumának megszervezésére vonatkozó javaslatot Münnich Ferenc csak az 1956. november 27-i kormányülésre terjesztette be. E dokumentum szerint a korábbi Honvédelmi és Belügyminisztériumból megszervezendő csúcsmisztérium hat főbb szervezeti egységből (Hadseregparancsnokság, ORFK, Határőr Parancsnokság, Országos Légoltalmi Parancsnokság, Országos Tűzrendészeti Parancsnokság és Országos Büntetés-végrehajtási Parancsnokság) állt volna, amelyet a minisztérium irányító, ellenőrző tevékenységéhez kapcsolódó osztályok (anyagi, pénzügyi, tervezési stb.) egészítettek volna ki. A Minisztertanács Münnich Ferenc elképzelését nem tette magáévá, és úgy döntött, hogy a Belügyminisztériumot és a Honvédelmi Minisztériumot külön kell megszervezni.²⁰ A Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium szervezésére vonatkozó javaslat ezt követően 1956. december 6-án került ismét a kormány elé, amely 10024/1956. sz. határozatában 64.050 főben határozta meg a Belügyminisztérium létszámát. Ebből 28.700 főt tett ki a rendőrség hivatásos állománya.²¹ Ugyanezen a kormányülésen került sor a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium miniszterhelyetteseinek felmentésére, új miniszterhelyettesek kinevezése és más vezető állások betöltésére.²² Az utóbbi azt jelentette, hogy a kormány tudomásul vette miszerint a fegyveres erők minisztere Mátyás Lászlót a Politikai Nyomozó Főosztály vezetőjévé, Sós Györgyöt pedig a BRFK vezetőjévé kinevezte.²³

Az 1956. december 19-i miniszterhelyettesi értekezlet hagyta jóvá a Belügyminisztérium központi szerveinek felépítését. A miniszterhelyetteseknek és az országos parancsnokságok vezetőinek 1957. január 4-ig kellett gondoskodniuk a döntések végrehajtásáról és a hatáskörükbe tartozó beosztások betöltéséről a meghatározott létszámkereten belül.

A Belügyminisztérium új szervezetének kialakításával egyidejűleg rendezni kellett az állambiztonsági feladatok ellátását is. Azzal, hogy a Mátyás Lászlóra bízott Politikai Nyomozó Főosztály kezdetben az ORFK szervezetébe tagolódva, az ORFK-t felügyelő miniszterhelyettes alárendeltségében működött, megvalósulni látszott az a szándék, hogy az újjászerveződő állambiztonsági osztálynak a rendőrség szervezetén belül kell működnie. A korábban ismertetett belügyi utasítások azonban nem nyilvános jogszabályok voltak, azokat csak a testületen belül hirdették ki. Az 1956. évi 35. sz. törvényerejű rendelet (tvr.) volt az első nyilvános jogszabály, amely ugyan közvetett módon, de az államvédelmi szervek megszüntetéséről rendelkezett. A rendelettervezetet a kormány 1956. október 28-i ülésén tárgyalta, és az az 1955. évi 22. sz. tvr. kiegészítését célozta. Tömpe István, a belügyminiszter első helyettese december 20-án kelt feljegyzésében a kiegészítés szükségességét azzal indokolta, hogy „a Belügyminisztérium államvédelmi szerveinek megszüntetése nyilvános jogszabályban nem jelent meg, azonkívül arról sem rendelkezik jogszabály, hogy e szervek hatáskörébe tartozó feladatokat a jövőben milyen szerv látja el.”²⁴ Az előterjesztés szerint az államvédelmi szervek megszüntetése folytán az állambiztonsági feladatok ellátására a rendőrség szervezetén belül politikai nyomozó szerveket kell felállítani és meg kell változtatni egyes rendőrségi szervek elnevezését is. Az 1956. december 30-án kihirdetett törvényerejű rendelet szerint a rendőrség szolgálatát kapitányságokra tagozódva látja el (a korábbi főosztályok helyett) és a rendőrségi szervek irányítását, felügyeletét és ellenőrzését a BM ORFK végzi.²⁵ A rendelet életbe lépése lényegében a két szervezet 1953-ban kezdődött egységesítési folyamatának jogi lezárását jelentette, hiszen a rendőrségről szóló 1955. évi 22. sz. tvr. módosításával nyilvános jogszabályban már kimondta az egységes rendőrség létrejöttét.

Amint a rendőrség szervezeti keretei körvonalazódni látszottak, a bizonytalanság felszámolása érdekében szükségessé vált egyrészt a vezetők szélesebb körének tájékoztatása a végrehajtott változtatásokról, másrészt a politikai vezetés igényeinek közvetítése, a megyei vezetőkkel szembeni elvárások megfogalmazása. Tömpe István belügyminiszter-helyettes az Országos Rendőr-főkapitányságon az 1956. december 28-i értekezleten tartott beszámolót a megyei főkapitányok és politikai osztályvezetők részére a rendőrség átszervezéséről. Amint az alább közölt dokumentumból is jól látszik, Tömpe hosszasan foglalkozott a volt államvédelmi beosztottak kapcsolatos problémákkal is, és az irányukban megváltozott álláspontnak megfelelően mind a rendőrségi vezetők, mind a

politikai nyomozó testület tagjai számára nyilvánvalóvá tette, hogy a volt államvédelmi beosztottak elleni hajszának véget kell vetni. Tömpe a rendőrség új szervezetének kialakítása kapcsán nem egyszerűen átszervezésről, hanem újjászervezésről beszélt, s ebben meghatározónak tartotta a vezetők, a tisztikar megfelelő kiválasztását. Nem is hagyott kétséget afelől, hogy a vezető funkcióba állításoknál kikre gondolt: azokra, akik október 23. és november 10. között, a legnehezebb időkben a „proletárhatalom mellett” álltak. Rajtuk kívül újra állásba kívánta állítani azokat a rehabilitáltakat, akiket korábban elbocsátottak, és a rendőrség „feltöltésénél” alkalmazni akartak honvédtiszteket, párt- és állami funkcionáriusokat is. A hozzászólók többsége sürgette a megyei vezetők megerősítését, a szolgálati beosztásokkal kapcsolatos problémák megoldását. Tömpe ígéretet tett, hogy az év végén a BM legfontosabb helyein megfelelő emberek fognak állni.

Az átszervezés gyakorlati kérdései szerepeltek az 1957. január 14-i vezető értekezlet napirendjén is, ahol megvitatták az ORFK, valamint a megyei főkapitányságok szervezeti felépítését, és abban állapodtak meg, hogy el kell készíteni az egész szervezetet feltüntető sémát, és ki kell dolgozni minden terület, főosztály feladatkörét. Az egyes vezetők jelentéseit összegezve Tömpe István miniszterhelyettes arra a megállapításra jutott, hogy a BM hatáskörébe tartozó beosztásokban január 17-én, Budapesten és vidéken január 18-án befejeződik az új vezetők kinevezése, illetve megerősítése, amelyről már másnap jelentést kívántak küldeni Kádár Jánosnak is.²⁶

Az egy héttel későbbi, január 21-i vezetői értekezleten még mindig az átszervezés volt a fő napirendi pont. Tömpe István bejelentette, hogy a belügyi hatáskörbe tartozó kinevezések megtörténtek, de az újonnan kinevezett vezetőknek segítséget kell nyújtani a további átszervezések lebonyolításához. Ehhez bizottságok alakítását javasolta, amelyeknek a helyszínen kellett ellenőrizni az átszervezést és az esetleges rendellenességeket jelenteni kellett a Belügyminisztériumnak.²⁷

Tömpe Istvánnak a fegyveres erők minisztere számára készített 1957. január 30-i feljegyzése többek között annak az 1956. december 28-i országos értekezleten tett ígéretnek a teljesítéséről adott számot, hogy a belügyi hatáskörbe tartozó posztok megbízható káderekkel történő betöltése hamarosan megtörténik. Jelentése szerint addigra a Belügyminisztérium központi szerveinek átszervezése, valamint a személyi állomány megbízása megtörtént, a BRFK vezetői, valamint a vidéki szervek vezetői megbízásaikat megkapták, az alsóbb szervek állományának megbízása folyamatban volt, és a felülvizsgálatok befejezésétől számított egy héten belül az egész állomány megbízásának kiadását ígérte.²⁸ A jelentéshez csatolt kimutatás szerint a BM központi szerveinél 13 személy maradt beosztásában, 6 fő visszavétellel, 3 fő új kinevezéssel, 5 fő alacsonyabb beosztásból került vezető funkcióba, egy személyt a korábbi ÁVH-tól vettek át és ketten voltak, akik korábbi beosztásukhoz képest alacsonyabb vezetői funkcióba kerültek. Két-két korábbi vezetőt nyugdíjaztak, illetve felmentettek.²⁹

Az 1956. október 1-i állapothoz képest a minisztérium központi szervezetének létszáma jelentősen csökkent, és a korábbi 7 miniszterhelyettes helyett az irányítást a belügyminiszter első helyettese mellett 3 miniszterhelyettes végezte. Az átszervezés következtében az országos és a budapesti főkapitányságon politikai nyomozó főosztályok, míg a megyei kapitányságokon osztályok alakultak. A BM Politikai Nyomozó Főosztály szervezeti struktúráját a belügyminiszter 1957. évi 12. számú, május 3-án kelt parancsa határozta meg. Ezzel 1957 májusában nagyjából kialakult az a szervezeti struktúra, amely alapjait tekintve 1962 végéig változatlan maradt. Kisebbségi szervezeti és személyi változások (az aktuális feladatoknak megfelelően) azonban folyamatosan történtek.³⁰

Dokumentum

1. Jegyzőkönyv, 1956. december 28.

felvétel 1956. december hó 28. napján az Országos Rendőr-főkapitányságon a megyei főkapitányságok vezetői és a politikai osztályvezetők részére tartott értekezleten

Garamvölgyi [Vilmos] ezredes bajtárs³¹:

Szeretettel üdvözlöm Önöket a mai országos értekezlet alkalmával. Napirendi pont: Tömpe miniszterhelyettes elvtárs politikai tájékoztatót ad, valamint ismerteti a rendőrség átszervezésének kérdését.

Átadom a szót Tömpe miniszterhelyettes bajtársnak.

Tömpe [István] miniszterhelyettes bajtárs:

Üdvözlöm az első értekezlet alkalmával a megjelent bajtársakat, melyet a Belügyminisztérium új vezetése a budapesti és megyei rendőri vezetők részére tart. Ez a mai értekezletünk nagy jelentőségű, mert először találkozunk. Szeretnénk a legdöntőbb kérdéseket megbeszélni, részben ma itt együttesen, másrészt szakterületenként. Azt szeretném, ha ezen a mai és holnapi értekezleten mindazokra a kérdésekre, amelyek a Belügyminisztérium előtt állanak – értve ezalatt az egész rendőri területet – a magunk részéről olyan válaszokat tudnánk adni, amely lehetővé tesz azoknak a feladatoknak az ellátását, amelyek Önökre vannak bízva.

Ezek a feladatok rendkívül nagyok azért, mert rendkívüli helyzetben vagyunk. Az eddigi tapasztalatok alapján a kormány által ránk bízott feladatokat a magunk szakterületén eredménnyel tudjuk végrehajtani, alapvetően szükséges az ismerete annak a helyzetnek, amelyben vagyunk.

A mai helyzetet az jellemzi, hogy a tragikus események után beállott nagy jelentőségű változás, november 4., a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulása óta nagy harcok közepette eredményeket értünk el, a rend, a közbiztonság, a törvényes rend és nyugalom, a munka helyreállítása terén.

Nincs értelme annak, hogy részletezzem azt az utat, amelyet november 4. óta a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány irányítása alatt ezen a téren elvégeztünk, mert ez mindannyiunk előtt ismeretes. Mi a munkásosztály, a dolgozó nép igazát szolgáljuk, mozgósítani tudtuk a legjobb erőket a rend, a nyugalom, a munka helyreállítása érdekében.

Az eredmény, amelyet elértünk, köszönhetően elsősorban kormányunk szilárdságának, politikai elhatározásának és feladatai következetes végrehajtásának.

Köszönhető a szovjet hadsereg ittlétének, a harcokban kialakuló karhatalom, honvédségi és rendőrségi egységnek és köszönhető nem utolsó sorban, és ezt szeretném aláhúzni, a magyar dolgozó nép, a munkásosztály akaratának. Azért kell ezekről a kérdésekről, ha röviden is beszélni, mert a további munkánkat is ezek a tényezők befolyásolják, ezekre támaszkodva kell feladatainkat elvégezni.

Jelenleg az a helyzet, hogy a provokációs tüntetések, a sztrájkok elmúltak. Gazdasági kérdések lépnek előtérbe. Egy oly kibontakozás előtt állunk, amelynek eredményében nem kételkedhetünk. Bár tudjuk, hogy ez a politikai és gazdasági kibontakozás komoly erőfeszítésekre fog kerülni, népünk sok szenvedésébe, de úgy kell megcsinálni a magunk területén, hogy a munkásosztályunk, népünk, minél kevesebb szenvedéssel jusson túl a nehézségeken.

Szeretném hozzátenni mindehhez azt is, hogy a mi ügyünk nem speciális magyar ügy. Központi kérdéssé lett a nemzetközi munkásmozgalom számára. Tudni kell mindenkinek, különösen a Belügyminisztérium területén dolgozóknak, hogy minden eredményünk eredmény a nemzetközi munkásmozgalom számára, erősíti azt, tisztázza a kérdéseket, segíti leválni az ellenséges tevékenységet más országokban is, és minden ingadozásunk és hibánk nehezíti nem csak a mi helyzetünket, hanem a nemzetközi munkásmozgalom helyzetét is. Éppen ezért nagyobb felelősséggel kell, és fogjuk feladatainkat elvégezni.

A mi fő feladatunk röviden összefoglalva kb. az lehet bajtársak, hogy tudnunk kell, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány fellépését november 4-én az ellenforradalom és gazdája, a nemzetközi imperializmus a legnagyobb haraggal, felháborodással és gyűlölettel fogadta, és a haraguk oka egyszerűen az, hogy ez a kormány nem a tőkés és földbirtokosok kormánya, amelyre ők vágytak és amelyet már úgy látszott, hogy elérnek, hanem ez a kormány a munkások és parasztek kormánya. Ez a kormány nem az

imperialista célok érdekében alakult, hanem azért, hogy Magyarországon kijavítsa a hibákat, a szocializmust építse fel.

A harc, melyet az ellenség jelenleg ellenünk folytat, más formát vesz, mint három héttel ezelőtt, de még nagyobb dühvel, következetességgel és szívóssággal. Szabadságot, demokráciát követelnek és sok olyan dolgot, amit a mi szótárunkból, gyakorlatunkból loptak el. Minekünk világosan kell tudni azt, hogy mi mindannyian arra törekszünk, hogy Magyarországon a dolgozó nép, a munkások számára erősödjön és fejlődjön a demokrácia és szabadság.

Meg kell világosan mondanunk és érzékeltetnünk kell a munkában, hogy Magyarországon demokrácia és szabadság van és lesz a munkások, parasztok, értelmiségiek és minden törvénytisztelő magyar állampolgár számára. De nincs szabadság és nem is lesz szabadság a demokrácia, a Magyar Népköztársaság ellen támadó ellenforradalmárok, imperialista rombolók és ügynökök számára, sem pedig azok számára, akik illegálisan szervezkednek és a Magyar Népköztársaság törvényeit megsértik, ezeknek osztályrésze a törvény szigorú alkalmazása lesz. Ez az az alap, amellyel a mi munkánkat kell végezni és mindenkinek magáévá kell tenni és tetteinkben is ez kell, hogy érvényesüljön.

A bevezető után szeretnék rátérni röviden a legfontosabb kérdéseinkre, elsősorban a Belügyminisztérium új szervezetének egyes fontos kérdéseire.

Mint ismeretes az elvtársak előtt, a Belügyminisztérium szervezete más, mint volt október 23. előtt, más azért, mert akkor az Államvédelmi Hatóság létezett és azt azóta megszüntette a kormány.³² Ennek következtében egy új helyzet állt elő a szervezet egészében és fő vonásaiban, és ez az új az, hogy az Államvédelmi Hatóság helyett a Politikai Nyomozó Főosztály vagy a politikai nyomozó testület az a rendőrség szervezetén belül, amelynek feladata speciális, feladata az Államvédelmi Hatóság e területre vonatkozó munkájának átvétele, az eredmények továbbfejlesztése és a hibák végleges kiküszöbölése.

Ez a kérdés nem ilyen egyszerű, mint ahogyan elmondottam. Hiba lenne e fölött napirendre térni. Meg kell világosan mindenkinek mondani, a rendőrségi vezetőknek épp úgy, mint a politikai nyomozó testület tagjainak, hogy sem a kormány, sem a párt nem ért és nem értett egyet azzal a különböző helyeken még most is megnyilvánuló hajszával és annak megnyilvánulásaival, amely az Államvédelmi Hatóság tagjait éri.

Világosan meg kell mondanunk félreérthetetlenül, hogy mi igen is büszkék vagyunk az Államvédelmi Hatóság harcos munkájára, amit az elmúlt évtizedben az ellenség ellen folytatott, és jó tapasztalatait az Államvédelmi Hatóságnak át akarjuk ültetni a rendőrség új szervezetében működő politikai nyomozó testület munkájába. Ugyanakkor, amikor ezt kijelentjük – és emelt fővel jelentjük, szemben az ellenséges uszításokkal – azt is kijelentjük, hogy mindattól a hibás és bűnökre vezető munkától, amit a volt Államvédelmi Hatóság vezetése követett el, elhatároljuk [magunkat] és nem engedjük meg, hogy az új szervezetben ezen hibák elkövetői megmaradjanak, vagy hibák bármilyen formában előforduljanak.

Gondolom, hogy erről a kérdésről többet azért nem kell beszélni, mert világosan megmondottam. Csak az ellenség az, aki támadja akármilyen formában az Államvédelmi Hatóság, de jelenleg a nálunk dolgozó politikai munkásokat [sic!] és csak az ellenség célját szolgálja annak a hajszának a folytatása, ami október 23. és november 4. között látható volt. Ha ebben a kérdésben nem világosan, határozottan foglalunk állást, gyengítjük a rendőrség szervezetét és az államhatalomnak azt a kardját, ami élesen és szilárdan kell, hogy legyen a kezünkben.

A kormánynak az volt az első lépése, hogy a túrhetetlenül alacsony rendőri fizetéseket jelentős mértékben felemelte.³³ A múltban nem alakulhatott ki egy harcos kollektíva a rendőrségen belül. A múltban vezetőket váltottak le, a rendőrök ezreit bocsájtották el, fizetésük alacsony volt. Ez a tény objektíve sem tette lehetővé, hogy olyan rendőrség legyen, amely helyt tud állni. Hogy Budapesten szétszűllött a rendőrség, annak az volt az oka, amit a párt decemberi határozatában leszögezett,³⁴ és az, hogy a rendőrség vezetői áruló módon és sok helyen átálltak és támogatták az ellenforradalmat. Hogy a hibákat ki tudjuk javítani, előfeltételeket kell megteremteni. A kormány ehhez a munkához hathatós segítséget nyújt. Fegyelem és szaktudás nélkül nincs az a rendőrség,

akármennyire is jól van fizetve, amely a feladatait el tudja látni. Ezen a téren is a múlt tapasztalatai követelik, hogy rendet teremtsünk. Az egységes rendőrséget meg kell szervezni, és nem csupán átszervezésről van szó, hanem újjászervezésről. Tény az is, hogy ezért még jobban meg kell becsülni a volt ÁVH harcosait, hogy egyetlen egy egység állott bátran a harcokban végig, és ez az ÁVH volt, valamint a határőrség egyes szervei. Az általános hibákon túl elsősorban a vezetők magatartásán múlik, hogy szétesett a rendőrség. Nekünk elsősorban a vezetők személyét kell jól kiválogatni. Az is megállapítható, hogy hozzájárult a szétbomláshoz és a felállítást nehezítette, hogy nem határozottan és egységesen foglaltak állást abban, hogy ki mit csinál. Nem egy helyen árulás, ingadozás és korrupció volt. November 4. után a harcokban mindezek a jelenségek legkülönbözőbb helyeken nagyon éreztették hatásukat. Ismétlem, nem egyszerűen átszervezést kell végrehajtanunk, hanem újjá kell szerveznünk a rendőrséget. Az újjászervezés alapját a vezetők, tisztikar, fontos funkciók betöltése képezi.

Ezt aszerint kell eldönteni, hogy október 23. és november 10. között az illető hol volt, mit csinált, milyen magatartást tanúsított. Ezek a hetek voltak a legnehezebb idők. Aki ott állt a proletárhatalom mellett és védte a hatalmunkat, bebizonyította, hogy hajlandó életét is áldozni az ügyért. Ezt senkinek nem felejtjük. A vezetőket ezekből az elvtársakból kell kiválasztani, akik a nehéz időkben védték a népköztársaságot. A vezetők, akik itt ülnek, zömében olyanok már, akiket ilyen szempontból a BM felülvizsgált és jóváhagyott.³⁵ Úgy tudom, hogy már minden területen ezek a vizsgálatok már megtörténtek. Egyes helyeken a végleges kinevezések nem történtek meg a megyében. Jelenleg túl nagyok a feladatok és kevés az idő. Úgy vélem, hogy mindenki, aki itt ül, az a jövőben is ezen a helyen fog harcolni azokért a feladatokért, amiket a kormány ránk bíz.

A következőképpen gondoljuk a feladatot megoldani. Budapesten a kerületekben és megyékben a vezetőket megkeresik, megkapják a kinevezést és akkor rájuk bizzuk a terület felülvizsgálását és újjászervezését. Az a gyakorlat meg fog szűnni, hogy Budapesten intézzék a megyék ügyét. Az a felfogásunk, hogy bizalommal kell lenni a megyei vezetők iránt. Megadjuk a segítséget, ellenőrzést ahhoz, hogy a maguk területén a kapitányságoktól egészen az őrsőkig felülvizsgálják a területet és megítélik egyes emberek tevékenységét, és annak alapján hajtsák végre az újjászervezést. A mi viszonyaink között és a jövőben nem lesz senki olyan, aki olyan jól ismerné egy megye területét, mint az ott dolgozók. Az MSZMP Intéző Bizottságával együtt bírálják el a személyek magatartását. Úgy kell a feladatokat végrehajtani, hogy az elmondottak alapján felmérve a helyzetet, világos álláspontot kell elfoglalni és elutasító álláspontot kell elfoglalni azokkal a parancsnokokkal és tisztekkel szemben, akik október 23. és november 4. között az ellenforradalommal tartottak, árulókká váltak, ingadoztak vagy kompromittálva lettek.

Különbséget kell tenni a parancsnoki helyen lévő tisztek és a többiek között. Fegyveres testületre elsősorban a parancsnok magatartása nyomja rá az egységre a bélyeget. [sic!] Ha jó a parancsnok, nehéz helyzetben az ingadozókat is bátorságra tudja bírni. Erre egy példát akarok elmondani. Itt Budapesten a legnehezebb időben, amikor felállt a karhatalom, az angol követség előtt volt ötezer ember, akik szidták a rendőröket, a kormányt stb. A rendőrök tétováztak, nem akarták kivenni a tömegből a hangadókat. Sós ezredes³⁶ bajtárs levette a derékszíját, pisztolyát és azt mondta, hogy hajrá, és mentek a rendőrök. A tömeg a főkapitányság épülete elé ment, mozgósították az épületben lévő elvtársakat és a tömeget szétoszlatták. Ugyanilyen példákat lehetne felhozni még sokat. Ahol a parancsnok megijedt, ott nem lehet várni, hogy beosztottainak példát mutasson. Éles határvonalat kell vonni a parancsnokló tisztek és a beosztottak között. A parancsnokokkal szemben határozottan, keményen kell fellépni, az eljárás más legyen a beosztottakkal. Egyes helyeken még ma is az a helyzet, hogy a kommunistákat kinyomják a rendőrségből, a partizánokat elüldözik és volt csendőrök karhatalmi szerepet kapnak. Vannak még helyek az országban, pl. Baja és Bácsalmás, ahol olyan állapotok vannak, ami érthetetlen és tűrhetetlen. Miért kell határozottnak lennünk? Azért kell, hogy azok legyünk, mert az a rend és nyugalom, amit igyekszünk tovább kiszélesíteni, igyekszünk megnyugtatni az embereket, szükséges. Csak annak kell

félni, aki ellenforradalmár volt. Nem vagyunk biztosítva afelől, hogy az ellenforradalom nem fog valamit csinálni. Kényes helyzetben vannak az imperialisták az ENSZ-ben.

Legfontosabb törekvésünk az, hogy gyorsan újjászervezzük a karhatalmat. Lehetetlenné kell tenni minden olyan dolgot, ami a nép ellen történik. Ezen a nyugalmi állapoton túl kell látnunk és nem szabad elfelejtenünk mi történt. Az ellenforradalom nem fog lemondani arról, hogy Magyarországon további felfordulást ne csináljon.

Hogy milyen arányú lesz az új szervezés, nem tudom. Egy példát említek Budapestről. A XX. kerületből kaptunk jelentést, amely szerint 13 rendőrtiszt 30 közül az egyik áruló volt [sic!] (forradalmár) ingadozó, korrupt. Bízunk [sic!] benne, hogy országosan nem ez a helyzet. Hogy országosan nagy százaléka lesz azoknak, akik az elmúlt években nem álltak helyt és az új rendőrségben nincs helyük, az biztos. Felvetődik a kérdés, hogy honnan pótoljuk az erőket. Véleményünk szerint a következő módon lehet az új felvételeket megoldani. Elsősorban azokat a rehabilitáltakat kell visszavenni, akiket annakidején elbocsátottak. Gyakorlatilag igazságot kell szolgáltatni ezeknek az elvtársaknak. Be kell venni a rendőrségbe a volt ÁVH-sokat, rangjuknak megfelelő helyre. Be kell venni a honvédtiszteket, párt és állami funkcionáriusokat, munkásokat és parasztokat. Ha így feltöltsük [sic!] a rendőrséget, akkor az nemcsak létszámitag lesz megfelelő, hanem harci szellem szempontjából is. Hogy ezt a munkát jól lehessen elvégezni, szükséges, hogy az illetékes intéző bizottságokra támaszkodva végezzék ezt a munkát. Az intéző bizottságokra támaszkodva hozzanak döntést.

Azt szeretnénk, hogy ez a munka körültekintően, eredményesen és gyorsan történjen. Nem akarunk elhamarkodott munkát. Nem olyan rendőrség felállításáról van szó, amely nem tud a feladatoknak helytállni. Azt sem engedhetjük meg azonban, hogy az újjászervezés túlságosan kihúzódjék. Ennek végrehajtását 1–2 hónapra lehet tervezni.

Azt szeretném aláhúzni, hogy az újjászervezést körültekintéssel és úgy kell végezni, hogy az gyorsan történjék és abból a rendőrség megerősödve kerüljön ki. Ez nem lesz könnyű abból a szempontból sem, mert más területekről kell bevonni az elbocsátott emberek helyett tisztis és más funkciókra személyeket, olyanokat, akiket nem ismerünk eléggé, és ezeknek utánuk kell nézni. Nem lesz könnyű és egyszerű ez a munka, éppen ezért a BM ehhez minden segítséget megad, és én szeretném külön kérni, hogy ahogy az intéző bizottságra való támaszkodást nélkülözhetetlennek tartom, éppúgy mitőlünk is kérjenek időben segítséget.

Szólni kell a karhatalmi egységekről is, mert ez mint fogalom és mint szervezet új, bár ha azt mondom, hogy ezek a rendőrségi karhatalmi egységek, amelyek most vannak szervezés alatt – Budapesten egy ezred, vidéken századok, zászlóaljok – ezek fogják pótolni a belső karhatalmat, akkor azt hiszem világos, hogy miről van szó. Pillanatnyilag nagy a zavar. Arról van szó, hogy a belső karhatalmi egységek megszűntek, ezért döntött úgy a kormány, hogy a Pusztai elvtárs³⁷ által aláírt parancsban leírt karhatalmi egységeket fel fogják állítani, amelyben a honvédség is ad segítséget, de a rendőrség parancsnoksága alá tartoznak. Ezekbe sok helyen a párt küldött sok embert. Ezek az egységek nem véglegesen kialakultak. A budapesti példa hasonló a vidékihez. Budapesten három zászlóaljból áll az ezred. A második zászlóalj a belső karhatalomból áll. A harmadik egységnél vannak volt ÁVH-sok, pártfunkcionáriusok, sokkal több tiszt, mint amennyi a zlj-ba kell, és ott nehézségek vannak. Ugyanilyen helyzet lehet máshol – vidéken – is. A párt szavára oda nagyon sokan bementek. A párt azt mondta, veszélyben van a mi proletár forradalmunk, ezért azt mondták a legjobbak, hogy fegyvert fognak és megvédik. Ezt a magatartást, ha elfelednénk, akkor mélyen megsértenénk a legforradalmibb embereket, akik a legnehezebb időben helyt álltak. Tehát a helyzetnek megfelelően kell intézkedni. Csongrád megyében például háromszázzal többen vannak, mint a jóváhagyott létszám. Nagykanizsán hozzájárultam, hogy ott legyen egy karhatalmi század és még egy pár példát el tudnánk mondani, amikor eltértünk a szervezéstől, mert helytelen lenne ezeket az embereket most egyszerűen hazaküldeni.

A rendőrség újjászervezését azért is jó lenne meggyorsítani, mert a különböző helyeken lévő tényleges és tartalékos tisztok elhelyezését ez megkönnyítené. Jelenleg az a helyzet, hogy kétezerrel több tiszt van, mint amennyire most szükség van, de az újjászervezés még nem indult meg. Például a XX. kerületből azt a 13 tisztet, akiket különböző cselekményekkel vádolnak, még nem bocsátották el.

A karhatalmi egységeknél és a munkásőrségnél a legtöbb helyen, különösen a parasztok vissza fognak térni eredeti foglalkozásukhoz. A munkásoknál másképpen áll a helyzet, mert valamilyen munkanélküliség lesz hazánkban. Mi azt nem csinálhatjuk meg, hogy amikor megszilárdulnak az egységek, akkor január 15-én vagy február 15-én azt mondjuk egyeseknek, hogy most már nincs rájuk szükség, menjenek haza. Itt is figyelemmel kell lenni arra, hogy ők a nehéz időkben jelentkeztek. Ezek közül a bátor emberek közül nem szabad senkit nehéz helyzetbe hozni.

Mindezek azt mutatják, hogy a rendőrség újjászervezése, a karhatalmi egységek felállítása politikus munkát követel, amelyet csak úgy lehet megvalósítani, ha a vezetők világosan látják a feladatokat, támaszkodnak a pártra és szoros kapcsolat alakul ki a BM és a megyei vezetők között.

Az ÁVH-sok felülvizsgálatának kérdése: ez folyik, és jól folyik. Egyes helyeken vannak nehézségek, ezekkel kapcsolatban történtek intézkedések. Szakértekezleteken erről legyen szó, hogy a nehézségeket hogyan tudjuk legyűzni, mert azt szeretnénk, ha a felülvizsgálat nem húzódna nagyon el, hogy a volt ÁVH-sok, akik alkalmasak, a karhatalomban dolgozhassanak, akik pedig nem, polgári foglalkozást keressenek maguknak.³⁸ Ne hagyjuk elhúzódni ezt az ügyet, hogy az alkalmas és kiváló embereket minél előbb megfelelő helyekre lehessen állítani a karhatalomnál.

A rendőrség és a karhatalom munkájáról azt kell megállapítani, hogy az eredményes volt, azonban észre kell vennünk azt, hogy a mi erőnk kb. a járásokig ér el. A jelentések jellemzően arról szólnak, hogy a falvakban igen sok az atrocitás. Városokban általában már nincs. Ez azt jelenti, hogy a mi erőnk a járásig hat. Ezen jelenleg úgy igyekszünk segíteni, hogy például Csongrádban a járásokból teherautós járőröket küldenek ki, akik bemennek a községi tanácsházára, felveszik a kapcsolatot a vezető szervekkel, elbeszélgetnek velük, megkérdezik a dolgokat és azt, hogy miben lehetnek segítségükre. Az biztos, hogy ezekben a falvakban a reakció nem üti fel a fejt. Amíg erőnk nem tudjuk úgy megszervezni, addig ezzel a módszerrel kell élni, mert az ellenségnek az volt a törekvése, hogy kiszorulva a városokból, a falvakban okozzon nehézségeket. Ezekben a nehéz időkben az ellenség a tsz-ekben kezdte meg bomlasztó munkáját. Budapestről is mennek le bomlasztó elemek. Ha mi most nem teremtünk rendet a falun, és nem segítjük az ott lévő szervezetet, tavasszal igen komoly gondjaink lesznek, és az ellenség a falut különböző sajátos kérdésekkel fel fogja izgatni.

Még két kérdéssel kívánok foglalkozni. Az egyik a pártszervezet. Nincs pontos jelentés arról, hogy a pártszervezetek a rendőrségnél mennyiben alakultak meg, és mennyiben nem. Egy pár megyéről vannak jelentések, amelyek arról szólnak, hogy vannak szervezések, de azt lehet mondani, hogy az első lépéseket tesszük. A pártszervezetek léte alaposan fontos ahhoz, hogy olyan rendőrséget építsünk ki, amely a feladatoknak megfelel. Minden kommunistának feladata, hogy segítse a pártot és a szervezetek kiépítését támogassa.

A másik fontos kérdés, amelyről szintén nincs pontos információnk, de úgy gondolom, hogy adósai vagyunk a halottak hozzátartozóinak. Nem elég körültekintéssel foglalkozunk velük. Szükséges, hogy a szakértekezleteken ez a kérdés is felvetődjék. Becsületbeli kérdés is, hogy az ellenforradalomban meghaltak, sebesültek, károsultak családtagjairól gondoskodjunk és anyagi képességeinkhez képest segítsük őket.³⁹

Röviden a legfontosabb kérdéseket akarom felvetni. Mondják el véleményüket és a mai napon használjuk ki úgy az időt, hogy ezekben a fő kérdésekben egységes álláspontra jussunk, mert ha a fő kérdésekben egységesek vagyunk, az előttünk álló nagy munkát gyorsan és eredményesen tudjuk végrehajtani.

Garamvölgyi Vilmos r. ezredes bajtárs:

Kérem a bajtársakat, hogy hozzászólásukban térjenek ki a személyi, szakmai és általános problémákra is, hogy egészséges elvi irány alakulhasson ki további munkánk elvégzéséhez.

Felhívom a bajtársak figyelmét arra, hogy az általános vitát a mai nappal lezárjuk. Holnap 9 órakor szakmai értekezletet tartunk.⁴⁰

Hozzászólásukban segítsék kialakítani az egészséges szellemet, az olyan intézkedéseket, amelyek bennünket képessé tesznek arra, hogy megfelelően megvédjük a dolgozó népet, megvédjük államhatalmunkat. Biztosítsuk az állam végrehajtó

hatalmának ránk rótt szerepét és biztosítsuk dolgozó népünk békés életét és a termeléshez szükséges feltételt.

[...] ⁴¹

Tömpe miniszterhelyettes bajtárs:

Sajnálom, hogy csak négy hozzászólást ⁴² tudtam végighallgatni. Ezek a problémák, amiket az elvtársak felvetettek, alapvetően fontosak ahhoz, hogy az elvi kérdésekben döntést tudjunk hozni. Bátran és határozottan vessék fel az elvtársak a hibákat, Szeretném kérni a további felszólaló elvtársaktól, hogy a saját problémáikat vessék fel, akármennyire is kellemetlen az. Az elvtársak által eddig felvetett problémákban állást lehet foglalni. Máté elvtárral egyetértek abban, hogy a BM újjászervezése nem folyik gyorsan és következetesen. Történtek intézkedések az ismert intézkedéseken túl. Különböző helyeken meg nem felelő vezetőket megfelelő vezetőkkel váltottak fel. Az év végén a BM legfontosabb helyein megfelelő emberek fognak állni.

Garamvölgyi bajtárs vonalán egy fő kivételével be vannak töltve a funkciók. Kurimszky elvtárs ⁴³ vonalán mind a három vezető hely meg van oldva. Pócze elvtárs területén egy vezető helye nincs megoldva. Főosztályvezetői funkciókat értek ezalatt. Az év végéig a főosztályvezetői helyeken végső döntést tudunk tenni. Január hónapban a helyek megfelelő emberekkel lesznek feltöltve a minisztériumon belül. Azért is siettetni kell ezt a munkát, mert a BM-ben tényleges munkát csak akkor tudunk végezni, csak akkor tudjuk segíteni munkájukban a megyei vezetőket, ha szilárdan állunk és tudjuk, hogy mit kell tenni.

Felvetődött, hogy a volt ÁVH-sokat hogyan helyezzük el. Az igazolások január első hetében befejeződnek. Hogy az elhelyezésük miatt szükséges, úgy vélem, nem kell arról beszélni. Az újjászervezés alatt a meglévő tisztikarnak, altiszti karnak egy része kikerül a testületből. Mód nyílik arra, hogy a volt ÁVH-sokat képességüknek és rangjuknak megfelelően elhelyezzék. A határőrség, a tűzoltóság, BV, ⁴⁴ légó területén is el akarunk helyezni volt ÁVH-s tiszteket. Ezt azonban könnyebb elmondani, mint a gyakorlatban megcsinálni. Átcsoportosítások lesznek Budapesten és vidéken. Úgy szeretnénk, ha ez a munka szintén befejeződne január hónapban, Ehhez a munkához a megyei kapitányságok vezetői alapvető segítséget tudnak adni.

Megtisztítjuk a rendőrséget azoktól a személyektől, akik nem oda valók. Jelenleg azt mondják az elvtársak, hogy sok a jelentkező a karhatalomban. Ha most azt mondanák, hogy csináljunk egy stopot, az nem lenne helyes.

Igaz, hogy a harcok befejeződtek. Sehol nincs feltöltve a karhatalmi egységekre adott létszám és nincs feltöltve a rendőrség létszáma sem. Nem mindenki fog véglegesen a karhatalomban maradni. Komoly munkanélküliség lesz. Nem lenne helyes azt mondani, hogy ne jelentkezzenek a karhatalomba.

Sok helyen idős elvtársak is jelentkeztek a karhatalomba. Azokat nyugdíjazni kell, és ha tisztekben nem is lesz hiány, legénységben hiány lesz. Az újjászervezést végzőknek körültekintéssel kell dolgozniuk. Szabadítsuk fel a felszabadítható helyeket, töltsük be azokat a helyeket megfelelő személyekkel, az időseket nyugdíjazzuk és a vezető állásoknál tekintetbe kell venni az október 23. és november 10 – Budapesten december 10. – közötti időket és olyan személyeket kell vezető beosztásba tenni, akik ezen idő alatt valahol harcoltak. Olyan jelenség Budapesten is van, hogy valaki megjelenik a karhatalomnál vagy a munkásőrségnél, ott felveszik, és mert tartalékos tiszt volt, hordják a rangjelzést. Ha ezek az egységek nem is végleges alakulatok, a fegyelmet fenn kell tartani. Ha pedig ezek hordják a rangjelzést, ott nincs fegyelem.

Másodszor: a fizetés nem lehet több, mint amit meghatároztunk. Ha az illető nincs tiszti beosztásban, vidéken 1300 forint, Budapesten 1400 forint még akkor is, ha a rangja őrnagy. Többet azért nem akarok erről mondani, mert pár napon belül tudunk értesítést adni, hogy a végső szervezést a karhatalmi egységeknél kezdjük el. A rendőrségnél nincs probléma. Itt a toborzást a szokásos módon kell végezni. A karhatalmi egységek létszámára és a személyek véglegesítésével kapcsolatban – a tiszteken kívül – várjanak az utasításra.

Máté elvtárs elmondta, hogy ő tett javaslatot leváltásra. ⁴⁵ Sós elvtárs elmondta, ⁴⁶ hogy nála is az a helyzet, és megállapította, hogy a fegyelmi osztályok nem abban a szellemben dolgoznak, ahogy a feladatok azt megkövetelik. Közben itt

megbeszélte Garamvölgyi és Sós elvtárs, hogy a jövőben a vezetők személyesen fognak foglalkozni a megyei és a kerületi kapitányok javaslataival, és ők adjanak utasítást a fegyelmi osztályoknak, hogy a javaslatokat gyorsan bírálják el. Azonban ha bárki ellen érkezik panasz, egyszerűen elfogadni azt nem lenne helyes. Például az is, amit Máté elvtárs elmondott, ha mi könnyelműek lettünk volna, akkor Máté elvtársat leváltottuk volna és Éliás elvtársat tettük volna a helyébe.⁴⁷

Varga⁴⁸ és Márfi elvtársak azt mondták, hogy a vezetőket meg kell erősíteni. Erre az eddigi módszerek nem voltak a legalkalmasabbak. Január 2-től kezdve bizottságokat fogunk leküldeni a megyékbe, ahol véglegesen fogjuk rendezni az ilyen vitás kérdéseket. Kérem addig is, hogy a megyei vezetők türelemmel és ingadozás nélkül álljanak a poszton. Mi nem leszünk szégyenlősek, hogy megmondjuk az igazat. Őszintén kell beszélünk egymással. Jelenleg a vezetőkkel kapcsolatban egyik napról a másikra ellenkező álláspontot foglalnak el egyes elvtársak. Politikailag erős bizottságokat kell leküldeni a megyékbe, akik megvizsgálják a panaszokat, tanácskozni tudnak az ottani vezető szervekkel és végleges javaslatokkal tudnak élni. Az ország 19 megyéjéből kevés megyéből érkeztek olyan panaszok, mint Szolnokról,⁴⁹ de vannak máshol is.

Amíg a megyei vezető nem érzi megerősítve magát, megértem, hogy addig a vezető nehezen tudja megoldani a feladatokat, de addig is az a kérésem, hogy a kijelölt feladatokat hajtsa végre. Nagyon sok határozottság, következetesség és szívósság kell a nehézségek leküzdésére. Olyan bajok, mint Szolnokon vannak, vannak Miskolcon és Budapesten is. A harc most más természetű, mint amikor a sztrájkolókkal, tüntetőkkel, provokátorokkal szemben kellett küzdeni, de ezt a harcot is le kell folytatni és a vezetőknek olyanoknak kell lenniük, hogy közmegebecsülésben álljanak, és úgy oldják meg a feladatokat, ahogy azt tőlük elvárják.

Nekünk a megyékben önálló vezetőkre van szükségünk. Természetesen a mi – a BM és a központi szervek – magatartása és állásfoglalása segíti a megyei vezetőket, és a jó módszerek alakuljanak ki. Hangsúlyozom, hogy sem Polonyi Szócsnek,⁵⁰ sem a kormányösszekötőknek, tanácsösszekötőknek nincs utasítási joguk a rendőrség felé. A párt egy politikai szerv, megvannak a sajátos feladatai, irányítja és ellenőrzi a rendőrséget is, de nem konkrét utasítások formájában, mint az Debrecenben történt, ahol ún. pótrendőrséget szerveztek.

A megyei vezetők személyétől alapvetően sok függ, hogy ők maguk felelősen, a komplikált helyzetben a helyes vonalon haladva alakítsák ki a szükséges politikát. Azonban az szükséges, hogy ahol olyan viszonyok vannak, mint Szolnokon, hogy a városi kapitány nem engedi ki a megyei kapitányt a megyéből, elveszi az autóját, mielőtt önök eltávoznak Budapestről, az ilyen és hasonló helyzetekről adjanak nekünk írásos jelentést. Somogyban csinálták egy időben, hogy egy önálló királyságot csináltak, de ez az ellenforradalmi időkben volt, állam az államban. Ilyen jelenségekkel szemben fel kell lépni. Az olyan esetekről, mint például a Pallagi és Éliás magatartása, tegyenek írásos jelentést.

Márfi elvtárs országos problémát vetett fel a munkástanácsokkal kapcsolatban. Ő azt mondja, hogy hadilábon állnak velük. Baján is ezt hallottam. Például a bajai posztógyár munkástanácsa azt mondta, ha a rendőrséghez felvesznek egy kommunisták, a gyár leáll. Most nálunk első helyen áll a munkástanácsok kérdése. A gazdasági és politikai helyzet összefügg a munkástanácsok működésével. Nekünk nem szabad ezekkel a munkástanácsokkal hadilábon állni, még olyannal sem, mint a bajai posztógyár. A munkástanácsokkal nagyon sokrétűen kell foglalkozni.

Elmondanék ezzel kapcsolatban egy budapesti példát a Beloiannisz gyárból. A Beloiannisz gyár munkástanácsának és egyben a központi munkástanácsnak is volt az elnöke Rác [Sándor]. Mellette dolgozott Bali Sándor. A Beloiannisz gyár egy központi helye volt az ellenforradalomnak. Odáig fajultak a dolgok, hogy szükségessé vált a gyár katonai megszállása, majd Rác és Bali őrizetbevétele.⁵¹ A gyár ekkor sztrájkjal fenyegetődött, de mi szilárdak voltunk és azt mondtuk, hogy addig nem tárgyalunk velük, amíg nem dolgoznak. Dolgozni kezdtek, majd követelték Rác és Bali szabadon bocsátását. Majd végül belenyugodtak abba, hogy hát Rác valóban nem olyan ember, mint ahogy azt remélték, de hát Bali Sándor húsz éve a gyárban dolgozik, egy cseléd embernek a fia stb. Ekkor Bali Sándort szabadon bocsátottuk. Mátyás ezredes elvtárs, az

igazgató és Bali összeültek és Balit felvilágosították, hogy tulajdonképpen mibe is rángatták bele. Bali megértette a helyzetet és jelenleg támogatja a munkát, fellép a rendbontókkal szemben és támogatja a pártszervezést.⁵²

Pécsett is volt hasonló eset, ott is sztrájkjal fenyegettek. A bányászokat, akik leszálltak a bányába, nem engedték fel, lövöldöztek. Dobrovicsot⁵³ őrizetbe vettük és nem engedték ki mindaddig, amíg helyre nem állt a rend. Ma Pécsett dolgoznak, rend van, karhatalmi szerveket megbecsülik.

Nekünk politizálni kell, amikor kell őrizetbe veszünk, vagy megbeszéljük a dolgokat, amikor mi szükséges. Nekünk a magunk területén segíteni kell a békés, alkotó munkát.

A közbiztonsági őrizetbe vétellel kapcsolatban. A kijött tvr. nem jó,⁵⁴ január első napjaiban ki fog jönni a módosított rendelkezés. Rendőrségi őrizetbe vétel fog történni. A mai törvényes rendeletek lehetővé teszik, hogy egyszerű bűnesetben 30 napig kell vizsgálni ügyészi beavatkozás nélkül. Államellenes bűncselekményben 60 napig kell vizsgálni ügyészi jóváhagyással.

Az ügyészek sem mindenütt egyformák, az ügyészség sem egy távol álló szerv, annak is éppúgy megvannak a hibái, mint a rendőrségnek.

A sztrájkjog törvényes-e vagy sem. Nekünk azt kell elősegíteni, hogy ne legyen sztrájk, mert láttuk az elmúlt sztrájkoknál, hogy ez nem a munkásság érdeke, hanem az ellenséget segítette. Ha van sztrájk, ezt meg kell vizsgálni, s az ügyészség, ha mellettünk áll, ezt nem fogja engedni.

Mátyás r. ezredes elvtárs:

Elvtársak folytatjuk az értekezletet és Sós ezredes elvtársnak átadom a szót.

Sós ezredes elvtárs:

Néhány szóban, mint hozzászóló szeretnék hozzászólni [sic!], tekintve, hogy holnap nem veszek részt az értekezleten. A tervezet kérdésében a hatásköri listáról meg kell azt is mondani, hogy az megvan, hogy ki kit nevez ki, de az nincs meg, hogy ki kit vehet fel. A belügyminiszternek ezt is szabályozni kell, hogy ki kit vehet fel. A másik ilyen kérdés, amikor központi szervekről beszélünk, akkor a Belügyminisztériumról van szó, nem pedig a megyei vagy a budapesti rendőrkapitányság központi szervéről.

A másik kérdés. Nem elhanyagolható kérdés a sajtó kérdése. Véleményem szerint fontos lenne, hogy minden megyei rendőrkapitányságon legyen sajtó tájékoztató iroda. Egy-két főt kell beállítani erre a célra, akik a megyei sajtót tájékoztatják az ottani politikai cselekményekről. A sajtó panaszkodik, hogy a rendőrség ebben a munkában nem támogatja őket, ezért javaslom, hogy a megyei kapitányságok is szervezzenek sajtóirodát az elnöki osztály mellett.

A másik kérdés: Az a javaslatom, hogy az igazgatásrendészetet a bűnügyi osztályhoz kell csatolni. Az igazgatásrendészet munkája jogi természetű. Engedélyeket ad ki, mindenféle engedélyek kiadásával foglalkozik, ezen kívül nyomozati munkát is igényel. Véleményem szerint a közrendvédelemnél semmi helye nincs, a bűnügyi munkához kell csatolni.

A Belügyminisztérium munkáját szeretném felhívni a következőkre. Az elvtársak által elmondott problémák azonosak Budapesten is, a méretei mások, de ugyanazok. Ezen belül súlyos probléma a karhatalmi ezred kérdése. Ezek mind önkéntesek, összetételükben volt ávh-s tisztek, belső karhatalmi tisztek, honvédtisztek, valamint pártfunkcionáriusokból, megyei tanácsokból, különböző minisztériumokból jöttek. Vannak köztük munkások is, de ez igen elenyésző része. Ezeknek az elvtársaknak meg kell érteni, hogy mindegyik nem lehet tiszt, hanem tiszthelyettes és közrendvédelmi elvtárs. Véleményem szerint ezek az emberek igen megbízhatók és megbízhatóknak bizonyultak az október 23-i események után is. Ezeknek az embereknek a példáján felbuzdulva mentek ki szolgálatba rendőr elvtársak is. Ezen kívül nagy támaszunk még ma is az a 300 főnyi partizán, akik a partizánszövetség központjában voltak október 23 óta. Ezeket az embereket mindenféleképpen együtt kell tartani és a parancsnokokat saját maguk közül kell kiválasztani. Én is ezekből az elvtársakból fogom a parancsnokokat kinevezni, elsősorban a belső karhatalom tagjaiból. Azon kívül ezeket az elvtársakat tanosztályra fogjuk küldeni, hogy képzett tisztek, parancsnokok legyenek belőlük.

Azt hiszem, ha egyes csoportnak megmagyarázzuk, akkor nyugodtan tudunk rájuk támaszkodni.

Egy másik kérdés, amit fel akarok vetni a mi munkánk hiányosságaival kapcsolatban, A közrend aránylag megszilárdult, a termelés folyik, és ami még hiányzik, nincs megfelelő közlekedés, energia, nyersanyag. Ezen a helyen el lehet mondani, ha döcög is, de rendet teremtettünk. Hiba az, hogy nem végeztünk sem politikai, sem bűnügyi vonalon felderítő munkát. A város tele van fasisztákkal, fegyverrejtegetőkkel. Ezen a téren a felderítő munkát nem indítottuk be. Elsősorban gyorsan végre kell hajtani a rendőrség megtisztítását, elsősorban a Belügyminisztériumban, aztán fokozatosan lefelé az alsóbb szerveknél. Addig, amíg megbízható rendőrség nem lesz, a gyávákat, korrupciókat nem tesszük ki, addig nem lehet fegyvert adni a kezükbe. A kapitányságok vezetői is elmondják, hogy olyan rendőrök vannak, akik még ma is szovjetellenesek. A megtisztítással kapcsolatban van egy álláspontom. Igaz, hogy ezek az emberek közöttünk vannak, de azt mondom, hogy emberhajszát indítani csakúgy szólásmódjára, törvénytelenül tönkre tenni embereket nem lehet. Gyorsan felül kell vizsgálni mindenkit. Úgy kell megvizsgálni az embereket, hogy meg kell nekik mondani, hogy mit mondtak rájuk és azt is, hogy ki mondta rájuk a terhelő adatokat. Aki alaptalanul kompromittáló dolgot mond, azt le kell leplezni. A rendőrség megbízhatóságát csakis így lehet megvizsgálni.

Az előttünk álló feladatot meg kell szervezni. Az operatív munkát és a hálózati munkát előtérbe kell venni. Meg kell keresni az ellenséget. Az államtól elrabolt holmikat nem lehet úgy összeszedni, hogy a házakat átrazziázzuk, hanem alaposabban és előrelátóbban kell felderíteni. Nem arra vagyunk mi kíváncsiak, hogy ki mondott egy rossz szót a Kádár-kormányra, hanem arra, hogy ki annak a sugalmazója, ki akarja a munkát és a rendet megzavarni. Erre pedig jól felkészült felderítő munka szükséges. Én azt javaslom ezen a téren, hogy elsősorban a szakképzettséget kell elővenni. Sok olyan bevált és jó módszer van – gondolok itt az ügynöki és az informátori munkára, akikre mi tudunk támaszkodni. Össze kell szedni ezeket az embereket. A budapesti rendőrségen volt hálózati munka, de szét lett verve. Elsősorban a Belügyminisztérium bűnügyi főosztályának a feladata, hogy vitassa meg, bocsássa közre hamar, hogy az ügynöki hálózati munkát hogyan kell végezni. Lehet, hogy a régi módszer nagymértékben jó. 5 év alatt ez a munka igen nagyot fejlődhetett.

Összefoglalva: Az a véleményem, hogy a Belügyminisztériumnak a kötelessége – ezen belül a bűnügyi főosztálynak –, hogy dolgozza ki a bűnügyi munka operatív hálózati munka módját. Nem szabad megvárni, hogy azok az értékes adatok később elszürküljenek és egy-két hónap után esetleg a reakció felhasználja. Bűnügyi vonalon ne hagyjuk ezeket az embereket elszaporodni, akkor a közbiztonság, közrend nem lesz megszilárdulva.

A rendőrség létszámát ki kell egészíteni. Új szervezés szerint a rendőrség létszáma növekszik. Néhány bajtárs október 23-tól önkényesen elhagyta szolgálati helyét – disszidált, néhány bajtárs hősi halált halt, jelentős részét pedig le kellett szerelni. Ezeket pótolni lehet a gyakorlott erőkből, akik már több évet töltöttek a rendőrségen és igazságtalanul lettek elbocsátva. Lehet pótolni az államvédelmi tisztekből. Meg kell szervezni a Belügyminisztériumnak a tiszt kiképzést, de nem olyan módon, mint ahogy eddig csinálták. Vajon milyen tiszteket neveltek régen, amikor a forradalmi események alatt kijelentették, hogy ők csak tanítottak, nincsenek beállítva arra, hogy a népet bántsák. Ezek a tanárok menjenek el az angolkisasszonyokhoz nevelőnőnek. Lehet, hogy nagyszerűen értenek a fegyverek összerakásához vagy szétszedéséhez, de nevelőknek nem alkalmasak. Nézze meg a belügyminiszter elvtárs azokat is, akik irányították ezeket a tiszteket, mert ezek az emberek nem felelnek meg a tiszt állomány keretébe.

Állást kell foglalni a Belügyminisztériumnak abban is, hogy a rendőrök kimenjenek az utcára. A rendőrség állományát ki kell egészíteni. Nem tudom, hogy hogyan lesz ez megoldva, mert Budapesten nagy hiány van, illetve azokban, akik a rendes rendőri feladatok ellátására hivatottak a ker[ületi] kapitányságon. Javasolom azt, hogy a munkásörökből a rendőri toborzást haladéktalanul kezdjük meg. A rendőröket nem lehet a toborzás után azonnal az utcára engedni. Olyan rendőrt kell kiképezni, mint Horthyék idején, akik egy éves rendőri képesítőt végeztek. Addig, míg ez nem történik meg, a mi

rendőreinknek arról fogalmuk sincs, hogy hogyan is kell egymás segítségére lenni és sietni intézkedések közben. És ez azért nincs meg, mert nem tanítottuk meg. Gyávák voltak. Nem akarok itt azokra a kérdésekre is kitérni, hogy rossz fizetésük volt. Olyan rendőrökre azonban nincs szükségünk, akik a rendőri szakszolgálatot nem értik. Az újonnan toborzottakat vigyék rendőri iskolára. Töltsük fel a rendőri állományt az objektumokban működő munkásőrökkel, s ezt az egy évet átvészeljük, egy év múlva pedig az újonnan toborzottak már mint képzett rendőrök kerülnek ki az iskoláról. Azután, ha ezek kikerülnek az iskoláról, ezeket az idős elvtársakat nyugdíjazzuk, vagy koruknak megfelelő beosztásba helyezzük. De kezdjük meg sürgősen olyan rendőrök kiképzését, akik a jövő rendőrei lesznek.

A kerületi intéző bizottságok titkárai elmondották és a ker[ületi] kapitányságok vezetői is egyöntetűen, hogy október 23-át követő időben a régi rendőrök állták meg a legjobban a helyüket.

Ezt egyesek csodálkozással hallgatták, én nem. Ezeknek meg volt az alap kiképzésük. Azok a horthysta rendőrök, akik 12 éve itt szolgálnak nálunk, nem kell, hogy megkülönböztetésben részesüljenek. Ezek éppen olyan egyszerű emberek, éppen úgy kerültek a rendőrséghez, mint mi. És az, hogy ezek még mindig itt vannak, azt bizonyítja, hogy ezek olyan iskolát kaptak az egy éves rendőrképzőn, hogy megállták a helyüket.

Elmondották, hogy először, amikor kimentek az utcára, az elsők voltak és kiálltak a munkás-paraszt kormány mellett. Jó iskolájuk volt, megszokták a rendet, fegyelmet, jó szakképzettséggel rendelkeztek. Ezek mind olyan problémák, amelyekben gyorsan állást kell foglalni a Belügyminisztériumnak, mert más a belső karhatalom kérdése és más a rendőri karhatalom kérdése, akik rendőri szolgálatot látnak el.

Nem akarok sok időt elvenni a bajtársaktól, mert hiszen én tetszés szerint többször is beszélhetek a vezető bajtársakkal. Ha nekem olyan problémám merül fel, vagy olyan javaslatom, ami érinti a megyei bajtársakat, biztosan el fog jutni vezetőinken keresztül a bajtársakhoz. [...] ⁵⁵

Mátyás ezr[edes] bajtárs: A vitát berekesztem és majd holnap a szakmai értekezleten a bajtársak vessék fel a problémákat.

Garamvölgyi ezr[eres] bajtárs: Az érintett kérdésekre általános elvi ismertetést akarok adni. Arról kell beszélnünk, hogy hogyan kell dolgoznunk. El kell mondani, hogy államunk végrehajtó hatalma az október 23-i események következtében úgy omlott össze, mint egy kártyavár. Azonban a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány rendet teremtett. Rendeletet bocsájtott ki az államvédelmi hatóság felszámolására és egységes rendőri szerv létrehozására. Arról van szó, hogy meg kell szűnni a különállásnak, amely a múltban gyengévé tette a rendőrséget. 12 év alatt nem sikerült ilyen szervezetet létrehozni, nem felelt meg a követelménynek, azt, hogy a népet képviselje. Ahhoz, hogy ilyen szervezetet mindenáron létrehozzunk, elsősorban az Önök segítsége kell. Megkérdezem Önöktől nyíltan, vajon bővelkedett-e segítség ezekben a napokban? Ettől függetlenül 1956. október 23. és november 4. között a politikának a sokrétűsége igen nehezzé tette a vezető elvtársak részére, hogy eligazodjanak, mert az a bizonyos iránytű nem mindig volt csillogó és így politikai hibák becsúsztak és ennek következtében egyértelmű utasításokat nem kaptak. Azonban november 4-e volt az a bizonyos választóvíz, amikor megmutatta, hogy ki hova tartozik. Ezt kell nekünk szem előtt tartani és ítéletet alkotni.

Azt hiszem, hogy nem haszontalan dolog, hogy mi, az állam[i] végrehajtó hatalom képviselői, akik hivatva vagyunk a törvények végrehajtását ellenőrizni, kötelesek vagyunk a törvényesség betartását ellenőrizni, illetve magunknak is betartani. Legyen meg az elszántság bennünk, hogy mindazokkal szemben, akik gátolni akarják a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány munkáját és azt, hogy a rendőrség végre rendet teremtsen ebben az országban, azokkal szemben eljárjunk. ⁵⁶

Az Államvédelmi Hatóság egyes tagjaival szemben, akik semmi olyat nem követtek el, amely ártott a dolgozó népnek, nem szabad velük úgy bánni, mint a bűnösökkel.

A karhatalom kérdésével kapcsolatban: A forradalmi munkás és paraszt kormány ezen időszak harci szükségletének megvalósítása érdekében elrendelte a forradalmi

karhatalmi erők létesítését. Kimondottuk elvileg, hogy ezekben az ezredekben elsősorban a belső karhatalmi tisztekből kell kialakítani a törzset, azért mert ez a szerv október 23-át követően bebizonyította helytállásával, hogy ők hivatottak elsődlegesen arra, hogy megszervezzék ezeket a karhatalmi ezredek. Helyük van az Államvédelmi Hatóság valamennyi tisztjének. [sic!]

Ebben a kérdésben elvi határozatok születtek meg, tehát azt kérem az elvtársaktól, hogy a holnapi nap megadja azt a lehetőséget, hogy ezekben az elvi kérdésekben állást foglaljunk.

Hibát követnének el, ha nem térnék ki azokra az általános hangulatokra, amiről az elvtársak beszéltek. Elvtársak! Lehetséges, hogy vannak közöttünk elvtársak, akik bizonytalannak érzik magukat és nem tudják még, hogy az újjászervezett rendőrségben milyen funkciót fognak betölteni. Vajon ez a bizonytalanság felmenti-e őket az alól, hogy kollektívan elnézzék azt, hogy teljesen harci készség hiányával, hivatalnoki módon dolgozzon tovább az a rendőrség, amire azt mondják, hogy a fegyveres testülethez tartozik. Azt kívánjuk Önöktől, hogy ebben az országban azok ellen, akik 1956. okt[óber] 23-tól kezdődően tucatjával próbálják megdönteni népköztársaságunkat, ezrével izgatnak, fegyvert rejtegetnek, kíméletlenül le kell csapni. [sic!] Azt kérem Önöktől, hogy úgy vezessék egységeiket, mint pl. a budapesti rendőrkapitányság vezetője, Sós elvtárs.

Ha 1956. október 23-a és november 4-e közötti időben lehetett ingadozás, az azt követő időben semmiféle ingadozást nem ismerünk. Akik ezután is ingadoznak, azok a választóvíz tiszta vonalán megmutatják igazi lényüket.

Feladat: összefogni az erőket, egyvetni [sic!], harcra indulni. Nézzük meg a nyugati határszélét. Ott úgy sétálnak át az ügynökök, a disszidálók, ahogy akarnak.

Törvényeink vannak. Kérdezem Önöktől, hány esetben alkalmazták törvényeinket ebben az irányban, miért állunk és miért nem alkalmazzuk őket.

Beszéltünk a fegyvertelenségről. Ebben az országban mindenkinek van fegyvere, csak a fegyveres hatalom képviselői sírnak, hogy nincs fegyver. Miért nem szereznek. Kinn van a falvakban, városokban, az ellenforradalmárok kezén. El kell venni tőlük. Kemény harci feladat, végre kell hajtani.

Tehát láthatják az elvtársak, hogy amikor így nézünk ki, amikor így állunk, akkor nincs itt az ideje a siránkozásnak. Feljegyzéseket kapunk különböző megyékből, soros és soron kívüli előléptetésekre. Amikor ezeket olvasom, szégyellem magam. Elgondolkozik az ember, hogy ezekben az időkben legyenek olyan emberek, akik ráérnek ezekkel a kicsiny dolgokkal foglalkozni, amikor arról van szó, hogy országunk ellen támadnak, meg akarják dönteni a munkás-paraszt hatalmat, akkor az legyen probléma, hogy 100 Ft-tal kevesebbet kapnak.

Önöket politikailag nevelték. Az a politikai munka, amit Önökre áldoztak, ki kell, hogy sugározzon. Ha a harci készség jó, ha az Önök elvi szilárdsága kemény és tántoríthatatlan, ne vádaskodjunk, ne személyeskedjünk alaptalanul. Igazságosan, pártatlanul állapítsuk meg azt, ki az, aki hibát követett el, milyen fokú az a hiba, amit elkövetett, érdemes-e arra, hogy továbbra is hordja a fegyveres erő tagjainak ruháját vagy elkövetett-e olyasmit, ami miatt kell, hogy sorainkból kivessük őket. Ez a kérdés lényege. Ennek megfelelően kell határozni és fogunk is határozni.

Tehát elvtársak. Ma Önök hazamennek. Az idő nagyon rövid és arra kérem Önöket, használják fel az időt arra, hogy a maguk megyéjükről, járásaikról, illetve az ott lévő személyi viszonyokról csináljanak összeállítást és azt holnap adják ide. Módunkban lesz abba beletekinteni és több oldalról jövő értesülések alapján igazságot szolgáltatni.

Olyan igazságot kell szolgáltatni, ami a közösség igazságérzetének teljes egészében megfelel, mert csak akkor szolgáltatunk jó igazságot.

Tehát elvtársak összefoglalva a dolgokat. Végérvényesen harci készségre hívom fel az elvtársakat. Harci egységek parancsnokai legyenek, és ezek a harci egységek végezzenek harci feladatokat. A feladatok adva vannak. Önökön múlik, hogy azokat az ingadozások[at], amelyek az elmúlt időkben megtörténtek, azokat jóvátegyék. Jóvátegyék azokat a munkába[n] való részvétellel, megbízhatósággal és félreérthetetlen kiállással, hűségnyilatkozattal a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány mellett.

Mátyás [László] ezredes bajtárs:

Mielőtt befejeznék az értekezletet, szeretnék egy-két kérdésre külön is kitérni.

Az első kérdés a politikai nyomozó osztály helyzete a rendőrségen belül és a politikai nyomozó osztály tagjainak a kapcsolata a többi rendőri bajtársakkal. Azonban még egy-két kérdésre, mielőbb ezekre rátérek, szeretnék néhány megjegyzést tenni. A felszólalásokhoz érdemben nem térek ki, mert az elhangzott javaslatok a jegyzőkönyv alapján a minisztérium részéről feldolgozást nyernek. Ugyanis tanulmányozás tárgyát fogja képezni, mert hiszen a hozzászólások szerintem felvetettek igen komoly kérdéseket, melyek felett nem lehet napirendre térni csak egyszerűen.

Sós elvtárs hozzászólásában pl. megemlítette azt, hogy milyen nagy szükség van arra, hogy a bűnügyi és politikai munkának a hálózatát feldolgozzák, és hogy a nyomozáshoz megfelelő módszereket dolgozzunk ki a mostani viszonyoknak és körülményeknek, feladatoknak megfelelően.

Szó esett a rendőrség fegyelmetlenségéről, arról hogy a közrendőrnek az utcán vagy más területen nincs megfelelő tekintélye, és hogy a rendőrségen belül nem volt meg a lehetőség arra, hogy a rendőrség tekintélyét megvédjük, vagy hogy egyáltalán tekintélyt teremtsünk a rendőröknek. Úgy emlékszem, Mácsik őrnagy bajtárs is említette és mások is, akik külön kiemelték, hogy a rendőrség kiképzésénél külön súlyt kell helyezni arra, hogy a szolgálatba beállított rendőröknek tanfolyamokat kell végezni, és olyanoknak kell lenni, akik jól értik a mesterségüket, olyanoknak, akik elég határozottan, magabiztosan tudnak intézkedni, és akik pontosan tudják a feladatokat. Ez természetesen igaz. Nem tudom, hogy a jelenlegi viszonyok között lehetséges lesz-e egyéves tanfolyamot rendezni az új rendőröknek vagy nem. Egy bizonyos, ez pedig az, és ezzel egyetértek, hogy a rendőröket jól fel kell készíteni szakmailag és minden tekintetben, mert csak úgy lehet tekintélye a rendőrnek, ha ő maga is tudja, hogyan kell intézkedni és érzi azt, hogy a vezetés a parancsnoka részéről is megkapja a szükséges támogatást.

Az elvtársak példákat említettek arra, hogy a rendőröknek hogyan nem volt meg a lehetőségük arra, hogy adott esetben kellő határozottsággal tudjanak fellépni, hogy így a testület tekintélyét és egyéni tekintélyét megvédje. Ezek olyan kérdések, amelyek elég fontosak, komolyak ahhoz, hogy ezen a téren komoly intézkedések legyenek.

Itt Horváth elvtárs, majd később Kardos elvtárs felvetette a rendőrség magatartásának a megítélését, erre külön ki fogok térni. Egyetértek Kardos elvtárral abban, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor a rendőrséget újjászervezzük és végeredményben a rendőrség zöme, akik minden bizonnyal rendes, becsületes kommunistákból állanak, nem közömbös számunkra, hogy hogyan ítéljük meg ezen rendőrbajtársak magatartását ezekben az időkben, mert hiszen az egész magabiztosságuk, a jövőben való bizalmuk, az egész saját helyzetüknek a megítélése szempontjából igen lényeges.

Többen felvetették az elvtársak közül, azt hiszem indokoltan, hogy a Politikai Nyomozó Osztály létszáma igen alacsony. Azt hiszem, nekünk ebben a kérdésben intézkedni kell.

Úgy gondolom, hogy az egyes megyékben az igények nem túlzottak a feladatokhoz képest, de a lehetőségekhez képest igen. Mi ezt meg fogjuk vizsgálni és a megengedett létszám keretünkön belül természetesen mindent el fogunk követni, hogy a legfontosabb területeken megerősítsük a Politikai Nyomozó Osztályt létszámailag is.

Eltársak! Mint említettem, külön nem térek ki azokra a javaslatokra, amelyek felvetődtek, hiszen ezek mind sürgős intézkedésre várnak.

Magyar elvtárs jogosan felvetette azt, hogy a rendőrbajtársaknak soraiban a bizalmatlanság vagy ellenszenv az Államvédelmi Hatóság felé részben azért vetődött fel, mert hiszen az államvédelmisták a rendőrökre is dolgoztak. A rendőrségen belül is folyt az elhárítás. Én a magam részéről nem tartom szükségesnek, hogy a rendőrségen elhárítás legyen és biztos vagyok benne, hogy nem is lesz, mert azok a rendőrök, akik megbízhatatlanok annyira, hogy elhárítást kelljen végezni ellenük, azok nem alkalmasak rendőri szolgálatra. De ha a párt és kormány megbízik bennük annyira, hogy fegyvert ad a kezükbe, akkor szerintem annyi bizalmat kell helyezni nekünk is, hogy ne kelljen elhárítást rájuk szervezni. Ez a jövőben nem is lesz. Minden parancsnok, kommunista rendőr tartsa kötelességének azt, hogy a beosztottai és a rendőrei, szolgálati időben és általában úgy viselkedjenek, hogy [ne] essenek kifogás alá.

A mostani feladatoknál, a rendőrség újjászervezésénél nagyon lényeges az, hogy mennyire tudjuk megoldani a politikai nyomozó osztály összeolvasztását a rendőrségi bajtársakkal. Az elvtársak figyeljék az ellenség propagandáját. Jóval október 23-a előtt megindult a hajsza az államvédelmisták ellen. Mindannyian átéltük ezt a tömeghisztériát, ami ellenük irányult. Most azonban tudjuk a feladatainkat és nem lehet másként erős karhatalmat szervezni az ellenség ellen.

Nem lehet más feladatunk csak az, hogy a volt ÁVH és a rendőrség közötti szakadék vagy választék megszűnjön, mert ez tudatosan is vagy tudatlanul az ellenség érdekeit szolgálja. Ez ellen határozottan fel kell lépni. Azt hiszem, nem lehet most célunk, hogy kielemezzük azt, hogy a rendőrségnek azt a magatartását, amit általában tapasztaltunk, mi idézte elő. Hogy vajon a párt részéről tanúsított bizonytalanság vagy irányítás helytelensége, vagy a BM részéről tapasztalt vezetés határozott magatartás hiánya [sic!] vagy az általános politikai légkör és helyzet hatása. Október 23-ának előzményei is voltak. Ez jóval előbb keletkezett. Egyéni véleményem az, hogy sok helyen a vezetők, a parancsnokok magatartásán múlt az, hogy az adott testület vagy egység hogyan állta meg a helyét 23-án és utána. Láttam olyan rendőr és honvéd testületet, ahol a parancsnok kommunista volt és megállta az egység a helyét kommunista módon. A BM-ben az összes ÁVH-sok fegyvert fogtak és végig harcoltak az ellenforradalommal szemben. A fegyveres testület magatartása döntően azon múlik, hogy az egység parancsnokai, vezetői hogyan állják meg helyüket. Igazat adok Kardos elvtársnak abban, hogy a rendőrség helyzete nagyon nehéz volt, mert sem a párt, sem a rendőrség vezetői részéről nem kapták meg azt a határozott kommunista parancsot és utasítást, amit kellett volna. Érthető, hogy a rendőrség nem lépett fel egységesen, nem harcolt egységesen az ellenforradalommal szemben csak helyenként. Nem ez a lényeges kérdés. Most az, hogy a rendőrtisztek, tiszthelyettesek és rendőr beosztottak magatartását nem aszerint kell megítélni, hogy milyen aktívan harcolt az ellenforradalommal szemben és mennyire nem harcolt. Aszerint kell megítélni, hogy lepaktált-e az ellenforradalommal, elárulta-e a munkáshatalom ügyét vagy sem. Kézenfekvő az, hogy azok a rendőri beosztottak, akik lepaktáltak az ellenforradalommal, akik kiadtak pártmunkásokat, tehát szembeszálltak a proletár állammal, ki kell tenni őket a testületből. Lehetnek olyan esetek, amit meg kell vizsgálni, lehetnek olyan rendőrök, akik nem álltak az ellenség oldalára.

Egyetértek azzal, akik azt mondják, hogy nagyon lelkiismeretesen, becsületesen felül kell vizsgálni minden ember ügyét, és akikről úgy látszik, hogy nem megbízható katonái a munkáshatalomnak, azokat leszereljük. De még ilyen esetekben is nagyon emberségesen, humánusan kell kezelni az embereket. Nem szabad azt csinálni, amit a múltban elkövettek szerveink, hogy embereket kidobtak. Még azokat a rendőröket is, akiket úgy szereltünk le, mint megtévedtek, azokat sem szabad rögtön, mint megtévedt ellenséget megbélyegezni, hanem úgy kell tekinteni, akik nem harcolnak velünk. De ne deklaráljuk őket ellenség karmai közé. [Sic!] Politikusan és humánusan kell a megtévedt embereket is kezelni.

Visszatérve a politikai nyomozó testület és a rendőrség közös munkájára. Célunk az kell, hogy legyen, hogy minden rendőr éppen úgy dolgozzon a politikai bűncselekmények megakadályozásáért és leleplezéséért, mint a politikai nyomozó osztály tagja. Kölcsönös együttműködésre van szükség. Miskolcon már nagyon jó tapasztalat van ezen a téren. A politikai nyomozó testület tagjai is kövessenek el mindent annak érdekében, hogy közeledjenek a rendőrökhöz. A kapitányság vezetői is hassanak oda a rendőrök felé, hogy értessék meg velük, hogy a politikai nyomozó testület tagjai a közös ellenség ellen harcol[nak].

A politikai osztály annyi beosztott nyomozót nem tud állítani, akik egyedül – a rendőrség nélkül – eredményesen fel tudják venni a harcot az ellenséggel szemben. Nekünk a járásokban, falvakban csak rendőreink lesznek és a rendőrök jelzései nélkül a politikai nyomozó osztály nem fogja tudni megoldani a feladatokat. Azt hiszem, ezen a vonalon külön feladataink lesznek, amelyeket a későbbiek során kell, hogy megbeszéljünk. Fontosabb járásokban és ipari területeken a járási kapitányság vezetőit már most meg kell nézni olyan szempontból, hogy mennyire alkalmasak arra, hogy a politikai nyomozó testület munkáját elősegítsék, és ennek során támogatni tudják-e a

politikai nyomozó osztály munkáját. A járásokban ezen a területen sok munka van, és a járási kapitányság vezetője, ha nem megfelelő, és politikailag nem érzi át ennek a kérdésnek a szükségességét, akkor nem tudunk eredményesen dolgozni. A cél, hogy a kettéosztottság, amely a múltból hagyatékkul maradt ránk, minél előbb megszűnjék. A rendőrség egy szerv legyen, és a politikai nyomozó testület éppen olyan szerves része legyen a kapitányságnak, mint a bűnügyi vagy más osztályok.

Elvtársak! A következő kérdés, amely szorosan kapcsolódik az elmondottakhoz, a testület harci szelleme. Igaz, hogy amióta szilárdul a kormányhatalom, és amióta már a polgárok is kezdik érezni, hogy ez a kormány mégiscsak kormány, a hangulat változik.

Az ellenforradalom támadását nem október 23-án kezdte. Az elvtársak emlékeznek még a 23-át megelőző időszakra. Az ellenforradalom október 23-tól állandó fegyveres támadásban volt egészen addig, amíg december második hetében a karhatalom kijött az utcára, s puskatussal, gumibottal verte szét az ellenforradalom erőit. Tehát amikor a mi erőink ellentámadásba mentek át, akkor az ellenforradalom visszavonult. Az igaz, hogy nem törvényes eszközökkel vertük szét az ellenforradalmat. Összevertük gumibottal a fejüket, összeszedtünk néhány tucat embert, becsuktuk őket. Amikor rendkívüli állapotok vannak, rendkívüli eszközökkel kell dolgozni. Igaz, hogy utána jöttek a demokraták és azt mondták, hogy micsoda dolog, hogy a rendőrség törvénytelen eszközökkel dolgozik. Amikor az ellenforradalom dolgozott, akkor egyetlen írónak sem jutott eszébe, hogy az törvénytelen eszközökkel dolgozott. Az elvtársak nagyon helyesen tették, hogy nem engedték be a börtönökbe az ügyészeket, hogy azok kiengedjék a rabokat. Ha nekem meg kell védeni a proletárhatalmat, és én csak úgy tudom megvédeni, ha szembeállva az ellenforradalommal, törvénytelen eszközökhöz kell nyúlni, azt nem lehet elítélni.

A román állambiztonsági szervek egy ezredese mesélte nekem, hogy amikor Magyarországon a zavargások voltak, akkor ott is kezdődtek a szervezések. Marosvásárhelyen azt történt, hogy a szervezők összehívtak mintegy 800 diákot egy terembe és jelszavakat hangoztattak. Ekkor megjelent ott három államvédelmis tiszt, akik azt mondták, hogy önök, akik itt vannak, valamennyien le vannak tartóztatva, a termet senki nem hagyhatja el. Ezután megjelentek a tehergépkocsik, valamennyiüket felrakták rá és bekísérték. Ott megállapították, hogy kik a szervezők és a többieket hazaengedték, a szervezőket lefogták. Lehet, hogy ez az eljárás nem volt egészen törvényes, de nagyon hasznos volt.

Itt szó esett arról, hogy a munkástanácsokkal nekünk politikusan kell dolgoznunk. Tömpe elvtárs is megemlített egy esetet, hogy hogyan lehet és kell összedolgozni a munkástanácsokkal. Amellett, hogy kemény, határozott, de egyben politikus rendőrségre is szükségünk van. A munkástanácsok főleg munkásokból állnak és ha beszélünk a munkástanácsok tagjaival, akkor kommunista módra szót lehet érteni velük. Számtalan tapasztalat mutatja ezt Budapesten. Soós elvtárs napokon keresztül nem tett mást, mint munkásküldöttségeket fogadott, agitált és megértették. Meg lehet magyarázni, hogy a rendőrség bizonyos esetekben miért így vagy úgy intézkedik. Ha az elvtársak jól fognak dolgozni, akkor a munkások segíteni fogják a politikai nyomozó munkát és a rendőrség munkáját.

Ugyancsak Romániában hallottam, hogy Temesváron a halottak napján a diákság kiadott egy röpcédulát, hogy tartsák meg a halottak napját. Ezt akarták felhasználni politikai megmozdulásra. Ekkor a kommunisták elmentek a gyárakba, megmagyarázták a munkásságnak, hogy tulajdonképpen miről van szó és a munkások vasdoronggal verték szét az összgyűlteket.

Ha mi meg tudjuk mutatni a fasiszták igazi arcukat, akkor a dolgozók mellénk állnak, tehát feltétlenül politizálni kell. Természetesen félrevezetett munkásokkal szemben nem szabad drasztikusan eljárni. Mi majdnem minden munkástanács tagot kiengedtünk, mert megértették, hogy ők az ellenforradalmat szolgálták, amikor tulajdonképpen ők nem ezt akarták.

Az előbb azt mondtam, hogy helyesen cselekszünk, amikor megszegünk bizonyos formaságokat a proletáriátus hatalmának megvédése érdekében. Mégis szót kell emelni a törvényesség érdekében. Most már a nyílt ellenforradalmat levertük, de az ellenforradalom továbbra is dolgozik. Visszavonult, de nem azért, hogy beszüntesse a

harcot, hanem azért, hogy megvárja a legközelebbi alkalmat és kijöjjön az utcára. Ilyen körülmények között át kell térnünk a módszeres politikai nyomozó munkára. Nem helyes az a gyakorlat, amit egyes helyeken be akartak vezetni. Több helyen előfordult, hogy az intéző bizottság elnöke azt mondta, hogy XY-t vegyék őrizetbe. Ez nem helyes nemcsak azért, mert az intéző bizottság elnöke nem adhat utasítást, de egyébként sem. Mi eljárunk drasztikus módszerekkel, amikor a szükség ezt megkívánja. De amikor a helyzet nem olyan, hogy az ellenség illegális szervezkedését megfelelően tudjuk dokumentálni ahhoz, hogy őrizetbe vétel esetén a vizsgálatnak a munkáját megkönnyítsük, és hogy az igazságszolgáltatás szerveit rákényszerítsük, hogy feladatát elvégezze. Nem akarok itt arra kitérni, hogy bírósági vonalon mi van. Tudom, hogy a kormány részéről történik intézkedés, hogy ügyészégi és bírósági vonalon rendet teremtsen. De mert nem várható, hogy heteken belül csodák történjenek, és mert a szükségessége fel fog vetődni, hogy az ellenforradalmat kikapcsoljuk az életből, meg fog jelenni a közbiztonsági őrizetbe vételről szóló rendelet, amikor a rendőrök ellenforradalmárokat eltávolíthatnak az ügyészség ellenére is. Azonban a politikai nyomozó munkánál elsőrendű feladat legyen, hogy megfelelő hálózati munkával minden jelzésre felfigyeljünk, és végül térjünk rá arra a munkára, amire szükség van ahhoz, hogy az ellenség szervezkedését teljes mértékben és nagyságban fel tudjuk deríteni, megismerjük azokat a személyeket, akik ilyen szervezkedésben részt vesznek és csak szükség esetén, ha már dokumentálva van, akkor foganatosítsunk őrizetbe vételt.

Ezek a kezdeti nehézségek, amelyek ilyen nagy megrázkódtatás után fellépnek, de ezeket rövidesen felszámoljuk.

Többen felvetették, hogy az állományban bizonytalanság van. Ez annak következtében jött létre, hogy nincs meg a végleges szervezés. Egyes területen bizonytalanul érzik magukat a bajtársak. Ezek a kérdések 2 héten belül lezáródnak, úgyhogy azok, akik a helyükön maradnak, felelősek azért a munkáért, amelyet el kell végezniök. Azt hiszem, hogy feladatban nincs hiány sem közbiztonsági, sem politikai nyomozó testület vonalán. Ezeket a feladatokat rövid időn belül mi nem tudjuk megoldani. Nagyok a feladatok, nagyok a nehézségek, az ellenség dolgozik, hogy a rendőrség munkáját megnehezítse.

Ahhoz, hogy eredményesen tudjunk harcolni az ellenség ellen szükséges, hogy sorainkat zárjuk szorossá, a nehézségeket közös erővel, kommunista öntudattal és lelkiismeretességgel felszámoljuk. Amikor a testület szervezete véglegessé válik, amikor minden elvtárs a maga posztján lesz, mint kinevezett, akár kapitányságvezető, akár politikai nyomozó osztályvezető, ne csak magát érezze biztosnak, hanem ezt a biztonsági érzést vigye át a testületbe, hogy minden rendőr bajtárs érezze ezt a biztonságot és önbizalmat, mert csakis szilárd, összeforrott fegyelemmel és határozottsággal fogjuk tudni megoldani feladatainkat.

[MOL XIX-B-1-z 17-10-2/16-1956. Géppel írt tisztázat.]

- ¹ Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Archív Irattár (IRM AI) Belügyminiszteri titkárság anyagai 4. d. 267/a.
- ² Lásd Szokolczai Attila: A fegyveres erőszak szervek restaurálása 1956–1957 fordulóján. In: *Évkönyv. VIII. Magyarország a jelenkorban*. Szerk. Ständeisky Éva–Rainer M. János. Budapest, 1956-os Intézet, 1999. 18–60.
- ³ A rendelet szövegét közli: *Rendőrségi napi jelentések. Első kötet. 1956. október 23.–december 12.* Összeállította és a bevezető tanulmányt írta Kajári Erzsébet. Budapest, Belügyminisztérium–1956-os Intézet, 1996. 32–33
- ⁴ A rendelet végrehajtására lásd Pintér Tamás: A megszüntetve megőrzött Államvédelmi Hatóság. In: *Államvédelem a Rákosi-korszakban*. Szerk. Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal, 2000. 220–228.
- ⁵ *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. I. kötet. 1956. november 11.–1957. január 14.* Szerk. Némethné Vágyi Karola–Sipos Levente. Budapest, Intera Rt., 1993. 28–29.
- ⁶ *Népszabadság*, 1957. november 12.
- ⁷ A karhatalomban azonban változatlanul tovább tevékenykedtek a volt ÁVH-sok, még ha Münnich Ferenc a *Magyar Honvéd* munkatársának adott interjújában kategorikusan cáfolta is azt, hogy az új karhatalom magában foglalja az ÁVH-t is. (Dr. Münnich Ferenc, a Minisztertanács elnökhelyettesének nyilatkozata a Magyar Honvéd munkatársának. *Magyar Honvéd*, 1956. november 12.) Egy héttel később Pöcze Tibor vezérőrnagy, az Országos Rendőrkapitányság vezetője szintén e lap hasábjain hasonló szellemben nyilatkozott azzal a közvéleményt nyugtalanító hírrrel kapcsolatban, hogy a volt ávósok részt vehetnek az új rendőrség munkájában: „Nem igaz, hogy az új rendőrségbe volt ávósokat is felvettünk. Az az igazság, hogy az Országos Rendőrkapitányság épületébe be sem engedjük őket. Az ÁVH feloszlott, s még olyanokat sem alkalmazunk, mint akik itt a Jászai Mari téren dolgoztak és csak gazdasági ügyekkel foglalkoztak.” (A rendőrségbe nem veszik fel a volt ávósokat. *Magyar Honvéd*, 1956. november 19.)
- ⁸ Pintér: i. m. 226.
- ⁹ *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I.* i. m. 76.
- ¹⁰ Uo. 74.
- ¹¹ Az MSZMP megyei és budapesti kerületi elnökeinek első értekezlete, 1956. november 27. Közli Sipos Levente. *Múltunk*, 1996/3. 205–206.
- ¹² Ezzel kapcsolatban lásd még „Megkezdődött a volt ÁVH-sok felülvizsgálata”. *Népszabadság*, 1956. december 6.
- ¹³ Dátum és aláírás nélküli levél Kádár Jánosnak. IRM AI Belügyminiszteri közvetlen iratok 1957/267/a.
- ¹⁴ „A BM Politikai Főosztályáról.” Aláírás nélküli feljegyzés 1956. november 29. Magyar Országos Levéltár (MOL) M-KS-288. f. 30/1957/1. ő. e.
- ¹⁵ *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I.* i. m. 304. Az elfogadott határozatban azonban – talán félreértésből – olyan megfogalmazás került, amely módosította Fehér Lajos javaslatának értelmét: „A politikai apparátusba – a nyomozómunka színvonalának emelése érdekében – mindazokat a volt államvédelmi szakembereket, akik koncepciók perében nem lettek elmarasztalva [sic!] be kell vonni.” Uo. 321.
- ¹⁶ A témával kapcsolatban lásd még Tabajdi Gábor–Ungváry Krisztián: Elbocsátott légió? A BM állambiztonsági testületének személyi állománya 1956–1963. *Rendészeti Szemle*, 2006. 10. sz. 5–33.
- ¹⁷ A törvényerejű rendeletet ugyan a Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevében adták ki, a testület azonban 1956. október 15. és március 9. között egyáltalán nem ülésezett. Az Elnöki Tanács nevében kiadott határozatok felsorolását lásd *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei V. kötet. 1956. november 14.–1957. június 26.* Szerk. Baráth Magdolna–Feitl István–Némethné Vágyi Karola–Ripp Zoltán. Budapest, Napvilág Kiadó, 1998. 501–509.
- ¹⁸ Pintér: i. m. 255.
- ¹⁹ IRM AI Belügyminiszteri titkárság iratai 1. d. 28/a.
- ²⁰ MOL XIX–A–83–a 161. d.
- ²¹ A kormány ülésének jegyzőkönyvében az előterjesztés helyén csak egy feljegyzés található, amely szerint a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium szervezéséről szóló előterjesztés eredeti példányát 1956. december 10-én Münnich Ferencnek visszaküldték. A kormány 10024/1956. sz. határozata a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium átszervezéséről szintén nem volt a jegyzőkönyv mellett, azt a Honvédelmi Tanács iratanyagában találtuk meg: MOL XIX–A–98. 1. d. 1. kötet.
- ²² A kormány 10030/1956. sz. határozatával mentette fel Gábris Mihályt a belügyminiszter első helyettesi, Bartos Antalt, Fekete Károlyt, Pöcze Tibort belügyminiszter helyettesi, valamint Szabó Istvánt, Uszta Gyulát, Madarász Ferencet és Hazai Jenőt honvédelmi miniszterhelyettesi tisztségéből. Ezzel egyidejűleg kinevezte Uszta Gyulát a honvédelmi miniszter első helyettesévé, Tömpe Istvánt a belügyminiszter első helyettesévé, Garamvölgyi Vilmost, Kurimuszky Sándort pedig belügyminiszter helyettesekké. A kormány tudomásul vette, hogy a fegyveres erők minisztere Mátyás Lászlót a Politikai Nyomozó Főosztály vezetőjévé, Sós Györgyöt pedig a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetőjévé kinevezte.
- ²³ MOL XIX–A–83–a 162. d.
- ²⁴ MOL XIX–A–83–a 162. d.
- ²⁵ *Magyar Közlöny*, 1956. december 30. (107. szám).
- ²⁶ MOL XIX–B–1–y 1. d.
- ²⁷ MOL XIX–B–1–y 1. d.
- ²⁸ MOL XIX–A–2–q 4. d.
- ²⁹ Uo. Külön kimutatás készült a BRFK és a kerületi kapitányságok, valamint a megyei rendőr-főkapitányságok, továbbá a városi és a járási rendőrkapitányságok vezetői funkcióiról is.

³⁰ Ezek vázlatos áttekintését lásd: A rendőrség és a politikai nyomozó szervek funkcióinak és szervezetének rövid áttekintése 1945 és 1956 között. In: *Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió intézményesülése 1956–1962.* Szerk. Huszár Tibor–Szabó János. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1999. 387.

³¹ Garamvölgyi Vilmos 1945-től dolgozott a BM állományában. 1950-ben hamis vádak alapján letartóztatták és 6 évre ítélték; 1953-ban szabadult. 1956. december 8-tól az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője volt.

³² Önálló Államvédelmi Hatóság már 1953 júliusa óta nem létezett. A Nagy Imre-kormány 1953. július 17-én 500/6/1953. sz. határozatával elrendelte az ÁVH, mint önálló szerv megszüntetését és a Belügyminisztériummal történő összevonását.

³³ A kormány 1956. november 10-i ülésén döntött arról, hogy a rendőrség beralapját 10%-kal megemeli oly módon, hogy a megemelt bérek legkésőbb 1957. január 1-jével lépjenek érvénybe. MOL XIX-A-83-a 161. d.

³⁴ Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 5-i határozatára történik az utalás. A határozatot lásd A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. I. i. m. 238–246.

³⁵ Utalás a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökhelyettese és a Legfőbb Ügyész 1956. november 27-én 5004. számmal kiadott együttes rendelete nyomán lefolytatott felülvizsgálatokra.

³⁶ Sós György 1946-ban a rendőrségen az államrendészeti nyomozócsoport vezetője, 1947–1949-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányságon dolgozott. 1949–1950-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye rendőrkapitánya, majd budapesti rendőrfőkapitány-helyettes. 1950 és 1956 között a MÉH Iroda főosztályvezetője, illetve igazgatója. 1956 novemberétől a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetője.

³⁷ Személyéről nem sikerült adatokat találnunk.

³⁸ A fenti rendelet alapján 1957. január 8-ig 4986 volt ÁVH-s ügyét vizsgálták felül, s közülük 4971 fő kapott olyan igazolást, miszerint nem volt részese a megszüntetett államvédelmi szervek által elkövetett törvénsértéseknek. A felülvizsgálatról részletesebben lásd Baráth Magdolna: A Belügyminisztérium „megtisztítása” a volt ÁVH-soktól, 1956–1962. In: *Évkönyv 1999. Magyarország a jelenkorban.* Szerk. Standeisky Éva–Rainer M. János. Budapest, 1996-os Intézet, 1999. 95–108.

³⁹ Az MSZMP IKB IIB 1957. január 25-i ülésén a különfélek között Fehér Lajos szóbeli előterjesztése nyomán határozatot hozott a fegyveres harcok során elesett pártmunkások, kommunisták, ÁVH-sok hozzátartozóiról való intézményes gondoskodásról, és utasította a párt megyei intéző bizottságait az érintett személyek listájának összeállítására. (*A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. II. kötet. 1957. január 25–1957. április 2.* Szerk. Némethné Vágyi Karola–Urbán Károly. Budapest, Intera Rt. 1993. 32.) A Belügyminisztériumban 1957. januárjában Szociális Bizottság alakult, amelynek feladata a volt államvédelmi állományú beosztottak segélyezési és egyéb problémáinak rendezése volt. Zalai Ilona 1957. február 8-i feljegyzésében 95 olyan „hősi halottról” tett említést, akiknek hozzátartozói semmilyen segélyben nem részesültek, de a sajtóban, illetve a rádióban megjelenő felhívás alapján még további halottak és sebesültek bejelentésére számított. (MOL XIX-B-1-ai 1. d.) A Belügyminisztérium a *Népszabadság* 1957. február 27-i számában felhívást tett közzé, amelyben kérte, hogy mindazok, akiknek hozzátartozói a BM valamely szervénél teljesítettek szolgálatot és az októberi események során meghaltak, megsebesültek vagy eltűntek, s eddig még nem jelentették be, jelentkezzenek Budapesten az V. ker. Zrínyi u. 4. szám alatt. Lásd a NET 1957. évi 45. sz. törvényerejű rendeletét az ellenforradalom során megrokkant vagy meghalt személyek, illetőleg hozzátartozóik nyugdíj jogosultságának szabályozásáról. *Magyar Közlöny*, 1957. 78. sz. július 17.

⁴⁰ Ennek jegyzőkönyvét nem közöljük.

⁴¹ Tömpe István után először Máté Mátyás (Pest megye) kapott szót, aki kifogásolta, hogy az értekezletre miért nem korábban került sor. Hozzászólásában azokat az okokat elemezte, amelyek miatt szerinte a rendőrség nem állta meg a helyét (alacsony fizetés, irányítás hiánya, rossz káderpolitika). Annak a véleményének adott hangot, hogy a nem megfelelő vezetők leváltása nem halad elég következetesen, ami miatt kérdéses, hogy az új rendőrség megteremtése sikerül-e. Felszólására – Szolnok megye rendőri vezetésének példáját említve – Tömpe István azonnal reagált, majd Márfi őrnagy, Győr megyei rendőrkapitány kapott szót, aki a vezetők mielőbbi kinevezésének, illetve megerősítésének szükségességét hangsúlyozta. Szólt a karhatalommal kapcsolatos helyi problémákról, illetve a rendőrség és a munkástanácsok viszonyáról. A következő hozzászóló, Cziffra László (Debrecen) az ügyészség magatartását kifogásolta, mert szerinte az akadályozta a rendőrség munkáját az „ellenforradalom” elleni harcban.

⁴² A jegyzőkönyv csak három hozzászólást rögzített.

⁴³ Kurimszky Sándor 1945 és 1949 között különböző fővárosi kerületek, majd a Baranya-Somogy-Tolna megyei rendőrkapitányság vezetője. 1950 és 1952 között a BM Közrendészeti Főosztályát vezette, azt követően 1956 őszéig diplomata, a Külügyminisztérium főosztályvezetője. 1956 novemberétől 1958-ig belügyminiszter-helyettes.

⁴⁴ Büntetés-végrehajtás.

⁴⁵ Nem Máté, hanem Márfi őrnagy, Győr-Sopron megyei rendőrkapitány mondta ezt.

⁴⁶ Sós Györgyről lehet szó. Hozzászólása a jegyzőkönyvben nem szerepel.

⁴⁷ Márfi őrnagy hozzászólásában arról tett említést, hogy helyettese, Éliás őrnagy – akit elmondása szerint a forradalom alatt belügyminiszter-helyettesnek akartak kinevezni – leváltására több javaslatot tett, s mivel az nem történt meg, saját hatáskörben szabadságra küldte.

⁴⁸ Hozzászólását a jegyzőkönyv nem rögzítette.

⁴⁹ Szolnokon a városi rendőrkapitányság vezetője nem volt megfelelő, de a helyére olyan személyt akartak jelölni, aki Tömpe szerint „kiszolgálta az ellenforradalmárokat”.

⁵⁰ Így a szövegben. Feltehetőleg Polonyi Szücs Lajosról lehet szó, aki 1956 novembere és 1957 januárja között kormányösszekötő volt Szolnok megyében.

⁵¹ Bali Sándort először 1956. november 13-án éjjel tartóztatták le a szovjet hatóságok, de másnap hajnalban hazaengedték. 1956. december 11-én a Parlamentben ismét letartóztatták, de néhány nap múlva, december 16-án szabadon bocsátották.

⁵² Balit 1957. március 13-án ennek ellenére ismét letartóztatták, majd 1957. december 19-én 12 év börtönre ítélték; 1963-ban szabadult.

⁵³ Személyi adatait nem sikerült kideríteni.

⁵⁴ Az Elnöki Tanács 1956. évi 31. sz. törvényerejű rendelete a közbiztonsági őrizetről a *Magyar Közlöny* 1956. december 13-i (102.) számában jelent meg.

⁵⁵ Sós György után először Mácsik György (Borsod megye) kapott szót, aki ismertette a Borsod megyei helyzetet és külön is kitért az ügyészség tevékenységével kapcsolatos problémákra. Az utána következő hozzászóló, Szabó Sándor (Debrecen) az ÁVH-sokkal szembeni ellenszenvről és a rendőrségnek a politikai munkához való viszonyáról beszélt. Magyar rendőr őrnagy (ORFK) rövid hozzászólásában annak a véleményének adott hangot, hogy a rendőrséggel kapcsolatos problémák abból erednek, hogy a testületet 1949 után megbízhatatlannak minősítették, s ez az oka az államvédelmistákkal szembeni ellenérzéseknek is. Az utána szóló Antal rendőr őrnagy (Szabolcs-Szatmár megye) szerint a karhatalmi egységek, illetve a politikai osztály létszámára vonatkozó központi utasítás kiadásakor nem vették figyelembe a helyi sajátosságokat és a létszám felemelését kérte. A következő hozzászóló Horváth István rendőr alezredes, az ORK bűnügyi főosztály vezetője volt, aki bírálta az előtte hozzászóló megyei vezetők tevékenységét, mert szerinte a beosztottak által elkövetett hibák elkerülhetők lettek volna, ha a vezetők az embereik mellett lettek volna. Orosz rendőr alezredes (Vas megye) a szolgálati helyüket elhagyott beosztottakkal kapcsolatos problémákról beszél. Szücs László (Miskolc) ugyancsak a politikai osztály számára megállapított létszám felemelését kérte. Kardos Gyula a rendőrség szétesésének okait elemezte és az állománnyal való foglalkozás szükségességét hangsúlyozta.

⁵⁶ A következő rész a szövegben áthúzva: „Arról van szó, hogy a megyei vezetők adjanak nekünk segítséget és műveljék ki az ő területüket, jöjjenek hozzánk javaslatokkal a személyi indulatoktól mentesen, a magyar munkásosztálynak a biztonsága érdekében. Merem állítani, hogy igen rövid idő lesz az, amikor elmondhatjuk, hogy a rendőrség egységes végrehajtója ennek az országnak [sic!] és az egész dolgozó népünk nyugodt lehet.”